

HRVATSKI *glasnik*

Godina XXIII, broj 30

1. kolovoza 2013.

cijena 200 Ft

Foto: Timea Horvat

Komentar

Najlipše su staze hrvatske...

Svaka čast i pohvala našim putnikom ki su se pred kratkim vratili domom iz putovanja „Po staza naših starih“. Posebne čestitke su zavrdili zato, kad su imali snage suprot nevrimen, najpr nevidljivih tehničkih problemov, žgaline, umora i bižanja od mjesta do mjesta. Izdržali su od početka do kraja u koracanju, na stazi, oko stabla spoznaje, kušajući plod slavlja, radosti i iskrenoga prijateljstva ljudi ter ljubavi s kom su bili okruženi, darovani na svakoj štaciji povorke. Tempo im je bio neobičan s instrumentom u ruki, tancu u nogi, s tekstom u glavi, toplom ali raskošnom nošnjom na sebi. Iskali su i dostali bogatstvo iskustav, doživljajev, emotivnih kopčev sa starom domovinom, ili za istinom i mirom. Pravim putnikom smo danas i jalni, mi ki smo doma ostali, ali samo djelomično nam je dozvoljeno da se najdemo s našimi hlabreniki, kupamo se u tom njevom slavlju. Zavidni smo zbog onoga svega što su u toj karavani doživili, upoznali, otkrili o sebi, domoljublju i domaćini. Hodali su po jednoj stazi četrnaest dani ka je dopirala za većinu iz nepoznatoga kraja, a peljala je do sasvim poznatoga, do skoro petsto ljet, ali još uvijek nove domovine. U imenu znatiželje, uzbuđljivosti i adrenalina. Neki od putnikov svoja iskustva su nastojali zabilježiti, tako dojme, zapažanja da se ti prikdaju zbog pouke i zabave. Drži nas zaufanje da ćemo vrijeda viditi i štati dnevnik Marije Kralj, koga su Hrvati nazvali „vašom pisaricom“. Podatki, rječnik novih riči, znanje, opisi s putovanja i nam štitelem i gledateljem, ki smo samo u duši putovali s našimi Gradišćanci krez pet držav, po već jezer kilometarov, bit će riznica čudnih pripetenj ove moderne dobi. Inspiracije su poiskane u daleki, egzotični kraji, kade se je šperao duh vrimenta, spoj s nečim starinskim, što nam Hrvatom u iseljentičtvu oduvijek fali. Svenek nas muči. Vik nam pripada. Već jezero slik je napravljeno kot i videosnimka ka će se pred nami pojaviti u jesen, u formi dokumentarnoga filma o cijelom putovanju. Za one ki još nigdar nisu čuli za Gradišćanske Hrvate u Ugarskoj, teško je bilo vjerovati da se polako približavamo velikom historijskom jubileju i još im se je bolje činilo nevjerovatnim da smo suprot teške sudbine, velikih političkih promjenov, bojev, selidbe naroda uspjeli sačuvati svehrvatsko, i na tudjem prostoru. Pajrićeva zamisao putničke dužnosti zavrdila je burni aplauz u mnogi naselji Hrvatske, Austrije, Slovačke, Ugarske i Slovenije. Ona je omogućila i pozvala mlade ljude na svečanu povorku, od Hrvatske do Gradišća, u projektu „Po staza naših starih“, ka bi se lako okripila i s Matoševimi riči iz 1908. ljeta: „*Ta Hrvati ne poznaju još ni Hrvatske! Tko među nama pozna cijelu našu domovinu, njezine pitomosti i strahote, njene užase i njene divote? Tko može poznavati drugoga, ako ne pozna sebe; tko može upoznati svijet ako ne zna svoje otadžbine? Od svih putova najljepši su putovi hrvatski...*“

-Timea Horvat-

„Glasnikov tjedan“

Prvog vikenda mjeseca srpnja u mjestu Pálházi organiziran je ovogodišnji Dan Slovaka u Mađarskoj. Slavlju je nazočio ministar ljudskih resursa Zoltán Balog, koji je između ostaloga kazao kako identitet Slovaka u Mađarskoj odlikuje činjenica kako je u posljednjih desetak godina za 70% porastao broj stanovnika Mađarske koji su prihvatili svoje korijene, te se danas 30 tisuća ljudi u Mađarskoj izjašnjavaju kao pri-

želi, u Mađarskom parlamentu, jednako kao i imena predstavnika svih trinaest narodnosnih samouprava u Mađarskoj. Naime liste za glasovanje narodnosnih predstavnika za ulazak u Mađarski parlament sastavljat će sadašnji sazivi skupština državnih narodnosnih samouprava kojima će mandat zapravo isticati nekoliko mjeseci nakon toga. U javnosti, pa i hrvatskoj narodnosnoj, ne čuje se ništa o mogućim imenima, ni o načinima njihova biranja, nema kampanje za upis birača u narodnosne biračke popise, u koje se po zakonskom aktu već u siječnju mogu upisivati birači. Izgleda kako još uvijek ima vremena za kampanju, koju najviši politički i civilni dužnosnici u svojim odgovorima na pitanja kada će se o tome raspravljati, odgađaju za

„*Za godinu dana znat ćemo i ime onoga predstavnika (zastupnika) Hrvata u Mađarskoj koji će moći govoriti i na hrvatskom jeziku, ako to želi, u Mađarskom parlamentu, jednako kao i imena predstavnika svih trinaest narodnosnih samouprava u Mađarskoj.*“

padnici slovačke narodnosti. Balog je istovremeno istaknuo važnost obrazovanja na materinskom jeziku, te dodao kako već od 2014. godine slovački predstavnik (zastupnik) može slovački govoriti u Mađarskom parlamentu. Dodao je kako su nakon više desetljeća stvorene mogućnosti da predstavnici svih trinaest narodnosnih samouprava u Mađarskoj pošalju svoje predstavnike u Mađarski parlament. U svezi s tim pozvao je i zamolio Slovake u Mađarskoj da hrabro glasuju, prihvate i izjasne svoju slovačku samosvijest.

Za godinu dana znat ćemo i ime onoga predstavnika (zastupnika) Hrvata u Mađarskoj koji će moći govoriti i na hrvatskom jeziku, ako to

jesen. Ili će to možda biti i rano proljeće. Samo da ne zaključimo kako su nas opet našli nespemne, pa smo odgovor trebali dati do sutrašnjeg dana. Po postojećim uvjetima, Hrvati teško mogu izglasovati zastupnika s pravom glasa, tek mogu «dobiti» zastupnika s ograničenim pravima, samo s pravom vijećanja. Mnogi smatraju kako je to više nego dovoljno te kako će se ponuđenim skinuti s dnevnoga reda pitanje parlamentarnog zastupstva narodnosti u Mađarskoj. I zadovoljiti politički partneri mađarskih vlasti, državne narodnosne samouprave, čije će «liste» biti postavljene i izglasovane, legitimne.

Branka Pavić Blažetin

Poziv na suradnju

Poštovani čitatelji Hrvatskoga glasnika, Hrvatskog kalendara, ljudi o pera, svi vi koji pišete na hrvatskom jeziku u Mađarskoj, pozivamo vas na suradnju u oblikovanju sadržaja Hrvatskog kalendara 2014. Molimo vas da svoje radove, napise, fotografije pošaljete elektronskom poštom najkasnije do 30. rujna na e-mail adresu: branka@croatika.hu. Ako vas zanimaju podrobnije informacije, možete se obavijestiti na telefonu: +36 30 396 1852. Zadržavamo pravo objave poslanih napisa, fotografija, ilustracija... U nadi suradnje

Branka Pavić Blažetin, urednica Hrvatskog kalendara 2014

**Čitajte i širite
Hrvatski glasnik!**

Aktualno

U Šomodskoj će se županiji u tri grada i u deset naselja moći raspisati narodnosni izbori

Posljednji popis pučanstva u Šomodskoj županiji glede broja Hrvata, tj. osoba koje su se po narodnosti izjasnile Hrvatima, rezultirao je umalo dvostruki porast u odnosu na prethodni popis, a također je porastao i broj osoba koje hrvatski jezik smatraju svojim materinskim jezikom. U toj županiji 2001. g. popisano je 720 Hrvata, a 2011. g. već 1354 (634 više). Kod ukupnoga broja pripadnika hrvatske narodnosti u koje se uračunaju svi podaci koji utječu na narodnosnu pripadnost, dakle broj onih koji su se izjasnili Hrvatima po narodnosti, koji smatraju hrvatski jezik svojim materinskim jezikom, te onih koji se služe hrvatskim jezikom u obitelji i u prijateljskome krugu, nije znatan porast, 2001. g. je popisano 1504 pripadnika, a 2011. g. 1547 (43 više). Prema zadnjem popisu 820 osoba smatra hrvatski jezik svojim materinskim jezikom, 36 više nego prije deset godina, tada ih je bilo 784. Primjećuje se nešto veći porast u podacima rabljenja hrvatskoga jezika u krugu obitelji i zajednice, 2001. g. je popisano 880, a 2011. g. 1015 osoba. Iz općih podataka pučanstva u županiji možemo saznati da 2366 osoba govori hrvatski jezik, dakle mnogo više, točno 1351 više nego koliko ga rabi u krugu obitelji i prijatelja, odnosno 1546 više nego koliko ih smatra hrvatski materinskim jezikom. Premda je u odnosu otprije deset godina porastao broj Hrvata u županiji, ipak od svih „hrvatskih županija“, Šomodska je predzadnja po broju pripadnika hrvatske narodnosti.

Prema zadnjem popisu pučanstva, u narečenoj županiji najviše pripadnika hrvatske narodnosti živi u Barčanskom kotaru, ukupno 1116, zatim u Kapošvarskom, ukupno 196, te Atadskom 86, Fonjodskom 49, u ostalima je brojka ispod četrdeset. U Kapošvaru, u središtu županije, popisano je 64.201 stanovnik, a po pripadnosti hrvatskoj narodnosti 141 osoba, 116 Hrvata, 39 osoba smatra hrvatski jezik svojim materinskim jezikom, a 50 rabi hrvatski jezik u obitelji i zajednici. Nažalost, u ostalim naseljima, gradovima još nema podrobnih podataka o tome koliko osoba smatra svojim materinskim jezikom hrvatski, odnosno koliko ih se izjasnilo po nacionalnosti Hrvatima ili koliko njih rabi hrvatski jezik u obitelji i društvu, nego tek ukupan broj pripadnika hrvatske narodnosti. Po zadnjem popisu, u Barči živi najveći broj pripadnika hrvatske narodnosti, ukupno 274, no po broju stanovnika toga grada, to je svega 2,4% sveukupnog stanovništva, naime prema posljednjem popisu, u gradu živi 11.340 stanovnika. Usporedimo li podatke iz 2001. godine, vidimo da se broj pripadnika udvostručio, tada je popisano 132 pripadnika, odnosno 138 onih koji su hrvatski jezik smatrali svojim materinskim jezikom, a 314 ih je rabilo hrvatski jezik u obitelji i zajednici. Osim Barče i Kapošvara, u gradovima ne živi velik broj Hrvata, još u Atadu je nešto veća brojka, 65, a u ostalima je neznatna ne dostiže ni 30, što je uvjet za organiziranje narodnosnih izbora. U ostalim gradovima popisano je sljedeći broj pripadnika hrvatske narodnosti: u Siófoku 11, u Fonyódu 10, u Balatonlelleu 9, u Marcalibi 9, u Kadarkútu 6, u Balatonbogláru 4, u Balatonföldváru 4, u Csurgóu 3.

Veći broj Hrvata popisano je u našim poznatim naseljima. U Lukovišću je popisano 185 pripadnika hrvatske narodnosti, 79 više nego prije deset godina, to je 31% sveukupnog stanovništva, naime u mjestu ih živi 588.

Sljedeće mjesto po veličini broja pripadnika hrvatske narodnosti je Potonja, popisano je 121 Hrvat, to je nešto više od 50% sveukupnoga stanovništva, u mjestu živi svega 224 stanovnika. U Novom je Selu popisano 114 pripadnika hrvatske narodnosti (8 više nego 2001. g.), nešto više od 50% sveukupnog stanovništva. U Brlobašu 2001. popisano je 53 pripadnika hrvatske narodnosti, 11 više nego 2011. g., dakle 64, to je umalo 50% stanovništva, naime u mjestu živi 123 stanovnika. Osim navedenih, još u šest naselja će se moći utemeljiti hrvatska samouprava na predstojećim narodnosnim izborima. U Daranju je popisano 73 pripadnika, prije deset godina ta brojka je bila svega 7, u Rasinji 65 pripadnika (2001. nijedan), u Bojevu 57 (2001. nijedan), u Tomašinu 52 (2001. jedan), u Izvaru 50 (2001. samo jedan), u Dombolu 41 (2011. pet). Razvidno je da u mjestima gdje djeluje hrvatska samouprava tamo je porastao broj popisanih pripadnika hrvatske narodnosti, međutim u Gamašu neće se moći opet raspisati narodnosni izbori, naime popisano je svega 15 pripadnika hrvatske narodnosti. U ostalim naseljima Šomodske županije imamo skroman broj Hrvata: Bobovec 3, Balatonfenyves 7, Balatonkeresztúr 3, Balatonszárszó 3, Balatonszemes 5, Breznica 9, Böhönye 3, Visonta 5, Görgeteg 5, Gyékényes 4, Kálmanca 4, Kaposmérő 6, Kaposújlak 4, Mosdós 3, Porrogszentkirály 3, Ságvár 4, Som 3, Somogyoszob 10, Somogyudvarhely 5, Szenta 3, Sulok 4, Zákány 7. U Šomodskoj županiji na predstojećim izborima u 13 mjesta će se moći utemeljiti hrvatska samouprava.

beta

Hrvatska i Mađarska grade 300 km biciklističkih staza

Hrvatska i Mađarska planiraju izgraditi 300 kilometara biciklističkih staza kojima će se povezati sjever Hrvatske i jug Mađarske, izjavio je kaniški gradonačelnik, prenosi agencija MTI. Péter Cseresyés na tiskovnoj je konferenciji kazao da će se izgraditi biciklističke staze koje će povezati Zalakaros i Kaniža s Koprivnicom i Čakovcem. Projekt je vrijedan dva milijuna eura, od čega 85 posto novca dolazi iz europskih fondova. Biciklističke će staze imati i prateću infrastrukturu, poput trgovina s biciklističkom opremom. Planira se i izgradnja staze na kojoj bi se mogla održavati i međunarodna natjecanja.

KERESTUR – Ove će godine to naselje biti domaćinom XIV. «Susreta naselja s nazivom križa». Susret će se održati od 8. do 10. kolovoza na koji stižu predstavnici i kulturna društva iz mađarskih mjesta, te iz hrvatskih Križevaca. Trodnevna manifestacija sadrži i niz hrvatskih programa, odnosno hrvatskih sudionika. U petak, 9. kolovoza, bit će svečana prisega novih Zrinskih kadeta, na kojoj će sudjelovati Povijesna postrojba Zrinske garde i križevačka Djevojačka staža. Toga će dana biti otvorena izložba hrvatskoga slika Željka Hudeka i održan folklorni festival na kojem će nastupiti i hrvatske kulturne skupine: Pjevački zbor iz Fičehaza, sumartonska i serdahelska folklorna skupina, keresturski tamburaški sastav, KUD Križevci. Tog dana, s početkom u 20 sati bit će održan i koncert hrvatskoga popularnog pjevača Vlado Kalembera. U subotu, 10. kolovoza, u svečanom okviru bit će posvećen križ onih naselja koji u svom imenu imaju imenicu križ, a cijelo posljednje odvijat će se kulturni programi. Uvečer nastupa poznati mađarski sastav Neoton família.

KEČKEMET – Hrvatska samouprava toga grada dobila je novčanu potporu od Gradske samouprave, koja im je putem natječaja – na teret proračunske stavke (6 000 000 forinta) za podupiranje programa narodnosnih samouprava za 2013. godinu – dodijelila 800 000 forinta za ovogodišnje programe. Kako nam kratko reče predsjednik Stipan Šibalin, sredstva su im dodijeljena za programe koje planiraju do kraja godine, konkretno za put u Prisiku i posjet Sakralne zbirke Hrvata u Mađarskoj, za posjet Zavičajnome muzeju u Čavolju, te za priredivanje već tradicionalne Hrvatske večeri u Kečkemetu.

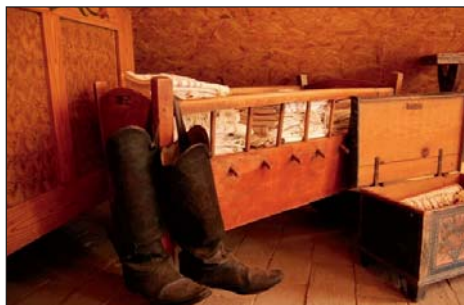
Hrvatske mjesne zavičajne zbirke u Pečuškoj maloj regiji

Preko sredstava Europskog fonda za poljoprivredni razvoj regija iz programa Leader Udruga za razvoj Pečuške male regije ostvarila je obnovu brojnih mjesnih zavičajnih zbirka u 2012. godini. Jedan je od ciljeva spomenute udruge ostvarivanje projekata koji pridonose razvoju Regije, s posebnim naglaskom na očuvanju vrijednosti i narodnih običaja. Tako je u Pečuškoj maloj regiji 2009. godine utemeljena akcijska skupina regije Meček koja se prihvatila prikazivanja mjesnih povijesnih, materijalnih vrijednosti. Udruga za razvoj Pečuške male regije i spomenuta akcijska skupina sredstvima iz programa Leader, preko natječaja „Mjesne povijesne zbirke u Pečuškoj maloj regiji“ obavili su katalogizaciju već postojećih mjesnih zbirka, digitalizirali bazu podataka, uredili izložbe... Projekt vrijedan 9.832.694 forinti obuhvaćao je i restauraciju postojećeg etnografskog materijala u osam naselja: Ata, Bakonya, Cserkút,

Garčin (Görcsöny), Renda (Kisherend), Pogan, Salanta i Sukit. Uza spomenuto izložbama su prikazani predmeti iz još četiri naselja: Abaliget, Kovaluš (Kóvágszőlős), Ovčar (Ócsárd) i Orfű. Izdana je i brošura u kojoj su spomenute zbirke prikazane. Spomenute zbirke stručno je obradila etnologinja Ruža Begovac.

Pečuškom malom regijom zovemo prostor južnoga Zadunavlja, u središnjem dijelu Baranjske županije, podno Mečeka, u pečuškoj ravni s baranjskim brežuljcima. U spomenutoj regiji na prostoru od 471 km nalazimo 39 naselja, ispod tisuću stanovnika, a veći su tek Pečuh i gradić Mišljen. Submediteranska klima odlikuje ovaj kraj, te jedinstvene prirodne ljepote Mečeka uz bogatu povijesnu i kulturnu baštinu koju odlikuje nasljeđe broj-

nih naroda. Turističku ponudu čine i brojne mjesne zbirke, seoski muzeji, zavičajne kuće...

Od spomenutih 12 zbirka koje su „sredene“ putem spomenutoga projekta četiri su i hrvatske, smještene su u Ati, Salanti, Poganu i Sukitu, kaže nam projektni menadžer Arnold Vanyur.

Stručna obradba i prikaz mjesnih zbirka osiguravaju u krugu većinskoga naroda ostvarivanje kulturnih jednakosti, a digitalna baza podataka osigurava pristup poradi daljnega stručnog istraživanja, uporabe na polju turizma, obrazovanja... Obnova zbirka dio je programa zaštite nasljeđa i kulturne strategije Pečuške male regije. Materijali spomenutih zbirka sakupljeni su u posljednjih dvadesetak godina, do sada nije bilo sredstava za konzerviranje i stručnu obradbu. Zbirke odlikuju predmeti svakodnevnne uporabe, poljoprivredni alati, nošnje i tekstil, u nekoliko naselja zbirke odlikuju i predmeti starih obrta. U naseljima u kojima žive narodnosti, zbirke obiluju narodnim nošnjama i dodacima njima, cipelama, kopicama..., a njihovo izlaganje zahtijeva specijalna sredstva.

Mjesna zbirka u Salanti

U današnjem naselju Salanti, nastalom 1977. godine administrativnim spajanjem dvaju sela, Nijemeta i Salante, nalazi se bogata mjesna zbirka bošnjačkih Hrvata, ona oslikava prošlost, nošnju i običaje. Zbirka je izložena u posebnoj sobi mjesne osnovne škole i u vitrinama u hodniku mjesnog vrtića, a izložbom je predstavljena značajna nošnja Hrvata ovoga sela, koji i danas čine 50% njegova stanovništva. Izložci su obrazovnog značaja i

prigoda za upoznavanje tradicije koju izloženi predmeti vjerno dočaravaju. Prvi pisani spomen imena Salante je iz 1192. godine, a Nijemet se u pisanim izvorima prvi put spominje 1240. U 17. stoljeću u Nijemet dolaze Hrvati katoličke vjere koji sebe nazivaju

bošnjački Hrvati. Katolička crkva u Salanti-Nijemetu sagrađena je 1804. godine, a u obližnjem Ištraku (Eszterág-pusztá) podignuta je prekrasna kapelica obitelji Zsolnay.

Mjesna zbirka u Poganu

Pogansku mjesnu zbirku čini uz ostalo materijalna ostavština mjesnih bošnjačkih Hrvata. Zbirka je prebogata. Hrvati u Pogan stižu početkom 18. stoljeća, i do danas su se u velikoj mjeri odnarodili. Danas u Poganu živi mala hrvatska zajednica bogate prošlosti. Tu su uz Hrvate u velikom broju živjeli i Nijemci koji su bili obrtnici te su 1845. godine utemeljili i školu. Pogan danas nastanjuju Mađari, Nijemci i Hrvati, selo broji oko 1200 stanovnika. Mjesna zbirka smještena je u potkrovlju zgrade u kojoj se nalazi dom kulture i škola. Zbirku čini bogata narodna nošnja Hrvata i Nijemaca. Bogati motivi, raznolika tehnika vezenja karakterizira izloženu odjeću i tekstil. Svi su predmeti dar poganskih obitelji. Uz nošnju i tekstil bogata je i zbirka predmeta koji su služili u gospodarstvu i obradbi lana, nalazimo predmete koji su karakterizirali cjelokupni tijek obradbe lana. Tu je i namještaj iz 1886. godine, urešen rijetkim uzorcima, bogata zbirka starih fotografija koja svjedoči o životu, običajima, nošnji i suživotu u Poganu.

Seoski muzej i zbirka u Ati

Na 22 kilometra južno od Pečuha smjestila se Ata, selo bogate povijesti bošnjačkih Hrvata, posve odnarođenih. Ata se prvi put spominje 1200. godine, turska osvajanja opustošila su naselje, a 1691. naseljavaju se u nju Hrvati, koji sebe nazivaju bošnjački Hrvati. U vrijeme Rákóczieva ustanka selo je nenapučeno. Danas ondje živi 200 osoba. Prekrasni

seoski muzej i mjesna etnografska zbirka obiluju predmetima materijalne kulture bošnjačkih Hrvata. Ribarstvo je odlikovalo Ačane, ribarilo se u obližnjem jezeru što ga puni voda rječice Karašice. U okolici su bogata lovišta. Bogata nošnja bošnjačkih Hrvata dio je zbirke smještene u zgradi bivše seoske škole. Zbirka se veže uza sakupljački rad nekadašnjeg atskog učitelja Ladislava Matušeka i njegovu suprugu. Velik dio sakupljenog materijala bračnog para Matušek našao je svoje mjesto u mohačkome muzeju, a dio je izložen u Ati. Prikazana je tradicionalna seoska soba bošnjačkih Hrvata koja

kao Scuched. Za vrijeme turskoga gospodstva izmijenio se sastav stanovništva, uz Mađare naselje napučuju bošnjački Hrvati. Kameni križevi na seoskome groblju, katolička kapelica, obližnje jezero uz mjesnu etnografsku zbirku smještenu u sobi doma kulture znamenitosti su selca Sukita. Izloženi predmeti dočaravaju seoski život i unutrašnjost seoske sobe s kraja prošloga stoljeća. Uz to posjetitelji dobivaju vjernu sliku o nošnji tamošnjih bošnjačkih Hrvata i Nijemaca, te o predmetima svakodnevne uporabe. Uz narečeno prošlost sela približava i bogata zbirka fotografija.

Branka Pavić Blažetin

dočarava život s kraja 19 stoljeća, tu je i niz izloženih predmeta koji se vežu uza staru školu, te zanimljiv crkveni oltar.

Mjesna zbirka u Sukitu

Južno od Pečuha smjestio se Sukit, u blizini Egraga (Egerág), u svojevrsnoj slijepoj ulici na pruzi Pečuh–Viljan–Mohač. U blizini naselja su nalazišta još iz brončanog doba, a ime Sukita prvi put se spominje 1181. godine

LEGRAD – Kod ušća rijeke Mure na hrvatskoj strani, u Legradu, 14. srpnja obilježen je Dan „Hrvatske Amazone“, godišnjica proglašenja UNESCO-ova prekograničnog rezervata biosfere Mura–Drava–Dunav, između Hrvatske i Mađarske. Predstavnici Svjetske organizacije za zaštitu prirode (WWF) predali su predstavniku Ministarstva zaštite okoliša i prirode Republike Hrvatske Povelju za očuvanje hrvatskih rijeka. Na priredbi je bio i mađarski državni tajnik za okoliš Zoltán Illés koji se nazočnima obratio na hrvatskome jeziku te istaknuo kako je od iznimne važnosti to što se odustalo od prijašnjih planova za razvoj hidroelektrana, a obje se zemlje usredotočile na očuvanje ekološke ravnoteže i prirodnih vrijednosti. Važno je da hrvatsko-mađarski rezervat biosfere s priključenjem Austrije, Srbije i Slovenije ubuduće preraste u petostrani rezervat biosfere, jedinstven u svjetskim razmjerima, istaknuo je mađarski državni tajnik.

BAČINO – U tome bačkom naselju 2. i 3. kolovoza priređuje se peto izdanje Festivala češnjaka, začinske biljke po kojem je, među ostalom, poznat taj dio Bačke. U okvirima dvodnevne manifestacije bit će natjecanje u kuhanju jela začinenih bijelim lukom, nadmetanje u pečenju domaćih kolača, izbor najljepšega vijenca ili snopa češnjaka, folklorno-kulturni program uza sudjelovanje domaće plesne skupine Vodenica. Na tom bolji je glavna nagrada ljetovanje u Hrvatskoj na otoku Viru, za dvije osobe u apartmanu Alexander.

POTONJA – Seoska i Hrvatska samouprava toga naselja te Hrvatska samouprava Šomoške županije u subotu, 3. kolovoza, priređuju Hrvatski ljetni festival. Igrat će se malonogometni turnir «Kup sela Potonje 2013», održati natjecanje u kuhanju »Kuhar Podravine« uz brojne popratne programem, tako i nogometnu utakmica između potonjske i martinačke momčadi, u 17.30 počinje misa na hrvatskom i mađarskom jeziku u mjesnoj crkvi, a od 18.30 kulturno-folklorni program. Priredbu zatvara ulični bal.

BUDIMPEŠTA, DUBROVNIK – U sklopu 64. Dubrovačkih ljetnih igara, koje se održavaju od 10. srpnja do 25. kolovoza, 21. srpnja u Atriju Kneževa dvora koncert na glasoviru imao je poznati mađarski pijanist Gergely Bogányi. On je rođen je u Vácu, a glasovir počinje svirati u dobi od četiri godine. Studira na Lisztovoj akademiji u Budimpešti kod Lászla Baranyaya, na Sibeliusovoj akademiji u Helsinkiju kod Mattija Raekallija, te na Sveučilištu Indiana u Bloomingtonu kod Györgya Sebőka. Pohada majstorske tečajeve Annie Fischer i Ferenca Radosa. Među njegovim profesorima posebno mjesto zauzima Annie Fischer, koja je snažno utjecala na njegovo glazbeno umijeće. Gergely Bogányi redovito održava solističke koncerte u najuglednijim dvoranama u Europi i svijetu. Njegov iznimno bogati repertoar obuhvaća cjelovita Chopinova glasovirska djela, velik broj solo-skladba (Bach, Mozart, Beethoven, Brahms, Schumann, Liszt, Bartók) i više od trideset glasovirskih koncerata.

Druženje Gotalovaca i Đikenešana

Prigodom Dana naselja Đikeneša, odnosno ulaska Hrvatske u Europsku Uniju, 6. srpnja otvoren je privremeni Granični prijelaz Gotalovo–Đikeneš. Mještani tih naselja imali su nekad davno svoju zemlju i vinograde na jednoj, odnosno drugoj strani. Đikeneški načelnik István Kisiván u pozdravnom govoru izrazio je nadu da će doći i to vrijeme kada će žitelji s obje strane granice moći bez ikakve prepreke međusobno se družiti. Na otvaranju više stotina Gotalovaca prešlo je granicu s osobnom iskaznicom i pribivalo dvojezičnoj svetovj misli, a nakon toga održan je nogometni susret između momčadi dvaju mjesta. Kulturni program ovom susretu dali su svojim nastupom članovi folklornog društva „Gotalovečko srce“, keresturski Ženski pjevački zbor Ružmarin, Omladinska folklorna plesna skupina „Biseri Drave“, kaniški tamburaši i pjevači. Na Danu sela Đikeneša bio je i László Szászfalvi, parlamentarni zastupnik i povjerenik ministra.

Na graničnom prijelazu provjerene su samo isprave

beta

Kap mora u hrvatskoj duši

(Govor povodom početka pohoda gradišćanskih Hrvata „Po staza naših starih“)

Dragi prijatelji, Hrvati Gradišća, na početku vašeg povijesnog hoda, animaciji pohoda vaših predaka od prije 480 godina, više od onog čime vam izražavam osobno poštovanje i divljenje kazuje o vama samima vaša nazočnost, kulturno blago, jezik i običaji. Zato ću stalno biti između poetike i povijesti, gdje se tisućljećima događalo nešto što danas rekonstruirala svoja povijesna polazišta sa ishodima ravnima otkriću. Zato vi danas polazite s mora!

U svečanom mimohodu u Rogoznici

Kad na kontinentu čujemo, obično pred ljetom, da kažu – „idemo na more“, mi primorci istom pomislimo: „hm, na more“? – da, ali što je tu more, gdje je tu osjećaj, što je tu organsko, poput posljednje želje dragog mi, nedavno preminulog profesora Nikole Ivanišina, izuzetnog poznavatelja ekspresionizma i djela Ive Vojnovića, kremiranog i potom pepelom iz urne morem razasutog. Organsko, poput velikodostojnice Audur iz doba Vikinga, koja po vlastitoj želji biva sahranjena na samoj crti islandske morske obale, iskazujući dostojanstvo žene do kraja. Organsko poput vas samih, koji ste moru, nekoć otkinuti, sad ponovno užadi materinstva podvrgnuti. More nije samo ono holističko u nama, nego i mi u svakoj kapi tog čudesnog planetarnog tkiva. More ima svoju ontogenezu i filogenezu, svoje zasebno biće, organičnost i duhovnost, more je sveta voda – bogatstvo iz kojeg nastaje novi život. Ali more je i zemljovidna odrednica, njegove geografske predispozicije bitno utječu na mitske predaje kao oblik istodobnog prenošenja i skrivanja znanja o ranoj topografiji i pomorskoj navigaciji, pružaju dublji i bogatiji uvid u pomorsku tradiciju, potičući na preispitivanje uloge pomorskih puteva u mitu i praksi staroga i srednjega vijeka. Ono što nema svoju svjesnost, ali bitno utječe na svijest o duhovnoj snazi entiteta, dokaz je da nitko, ni cezari, niti politika, ne može utjecati na zakonitost cjelovite sredozemne kolijevke i prijenosnika civilizacija, ni vjekovima tradicionalne pomorske Hrvatske. Ljutio se Plinije Stariji na laži grčkih pjesnika i na njihova slobodna ophođenja sa zemljopisnim podatcima. Ali, ako se logografski i mitografski moglo prikriti crpilišta rudnih bogatstava i žitnica, sa svim posljedicama u kulturnoj devastaciji (moderno se to radi podizanjem brana i akumulacijskih jezera, na

primjer, u srcu ramske ili cetinske kulture), nije moguće zaustaviti progres u tom ordonansu „palače“ svijeta, kapi univerzuma – transmutacijsko-evolutivnoj matici života na Zemlji (R. Chambers – Ch. Darwin). Nadograđivana za ljudsko iskustvo, bila je ne samo prauzor i pramjera, nego i sve-

zbog dr. Franje Pajrića, koji vas vodi i kaže: „Nasljeđe naše kulture, ili kultura, preživljavano na svakakve načine, pa i u rudimentima, ugradilo se kao ljudski kod, kao skupna memorija društvenih zajednica s ovih prostora.“ Rusmir Agačević, dramski književnik, braneci dr. Semira Osmanagića, istraživača i pronalazača Bosanske piramide Sunca u Visokom, kazao je:

Mene fascinira što je čovjek uzeo kašiku i viljušku i na brdo nasrnuo, pa ga otkopava i raskopava, mene to čudi i raduje, imati takvu golemu snagu i vjeru u nešto što ga naprijed sve više i više tjera ... Mene ne interesuje je li

zemlja okrugla ili kockasta, mene interesuje ono što ljude motivira i pokreće da vizionari i istraživači budu, mene ta vrsta dobrote i upornosti fascinira, a onaj koji nije takav, neka i dalje po tuđim knjigama rovi i prepisuje ono što su prepisivači od prepisanih prepisivača prepisali, a nigdje mrdnuli sa svog praga nisu ...

Premda to podsjeća na epizodu o Adolfu Wegeneru (meteorolog, koji je, dugo

život, pa zato i toliko opjevavana i kolonijalno zloupotrabljavana. Ta kaplja mora, bila mirna, uzbibana ili divlja, libijska ili hrvatska, nikad ne će povrijediti one što je nose u svojoj duši; poput svake čežnje, trajno će poticati na povratak.

Na kraju kulture nije ono što znamo, nego ono što pamtimo, pa ako me pitate jesam li sretan danas – da, sretan sam, samo zbog vas,

ismijavan, režući kontinente na zemljovidu, po uzoru na *puzzle games*, prvi uočio „svekontinent“ nazvan poslije po geolozima *Pangea*), imam na umu upravo sve vas – jednu od niti koje još mogu pripomoći održanju prava na „drugačiju istinu“, istinu pojedinca, društvenih zajednica, pa i naroda, spram one koja uvijek nekomu odgovara. Zato ste vi ovdje, zato toliko entuzijizam, zato

se mi Hrvati danas budimo s osjećajem, i živimo ga, kako nemamo razloga prihvaćati konvencionalnu, konformističku, pa čak i imperijalnu povijest uvijek prilagođenu „pobjedniku” poput kakva zaleđena lica. Prepoznali smo ontofilogenezu zavičajnog prostora i nasljeđa kulture „Po staza naših starih“. Osupnuti silinom slobode, očito smo u velikom oslobađanju energetske potencija i gušnje slobodne misli, što u pravilu rađa turbulencijama i potresima. Hrvatskoj se priječe u dva smjera: u procesu razdruživanja od tzv. kulture zajedništva, nalik su kirurškom razdvajanju sraslih blizanaca s najmanje mogućim štetama i realnim šansama za preživljavanje; u novom združivanju, pak, brisanjem svega nacionalnog, sve do potpunog gubitka identiteta i asimilacije. Ne stide se o tomu čak ni javno govoriti. To suvremeno u praksi retorički zvuči: što će nam Gibraltar kad na njemu stražare Britanci! Kao Mediteranci, za koje je, po Pavlu Pavličiću, „ljepota uvijek unutarnja i ljudska”, vi, Hrvati Gradišća, danas crpate i izražavate svoju biosociološku, biopsihološku ili sociopsihološku samosvijest pokazujući kako je bez dobrog poznavanja zemljopisnog terena vrlo teško shvatiti povijest i povijesno nasljeđe kultura. Ovo prvi put kazujem i dovodim u vezu s vašim putovanjem: geolozi su dokazali – pitka voda u kraško-dinarskom podzemnom svijetu stara je oko 7.000 – 10.000 godina (otprilike kad se formirao i Jadran u svom današnjem obliku), a od 125.000 špilja danas u svijetu, 11.500 ih je u Hrvatskoj (nešto manje od 10%). Oba podatka, s motrišta naseljavanja, migracija i humanih potreba, od neandertalskog do neolitskog čovjeka, drastično ukazuju na autoreferencijalnost dinaridskog prostornog korijena, poglavito nakon posljednje oledbe, te njegovu epicentričnost u punoj povijesnoj širini spram europskih okvira. K tomu, kad još i ugledni arheolog (B. Kirigin) potvrdi da se s obje obale Jadrana na Palagružu plovilo prije 8.000 godina onda sve postaje moguće. Zato se ni pod koju cijenu ne smije odustajati od povijesti kao slike nedovršene.

U tom kontekstu, hrvatskom prostoru dužni smo povijesni tretman i ugled – istinu s kojom vi danas sa središnjeg Jadrana ulazite, osobno držim, na prastaru predrimsku Jantarsku cestu, povijesno i geografski jedino ispravnu vezu sjevernog Sredozemlja i Bal-

pravilno i sustavno snalazio u prostoru. Sve potpuno mijenja topografsku sliku kad se u nju uključi čovjeka. A on je uvijek pratio zvon predvodnika. Nikada nismo zaničevali vjeru, ali smo olako ispustili iz vida naše domaće životinje. Pustimo li da nas vode, one će do cilja najkraćim, i s najmanje otpora, putem. Mi, živi ljudi, mi smo u stalnoj projekciji, stalno u zrcalu, odašiljemo da bismo se vidjeli: „zub ne može sam sebe ugristi, ni oko samo sebe vidjeti“. Od prapovijesne Ljube, u Ljubačkom zaljevu kod Nina, takva trasa vodi u središte Zagreba, a zatim se nastavlja dalje u smjeru Baltika. Sinac, Brinje, Modruš i Karlovac, te Šopron, rimska *Scarbantia*, i pozicija Devin Grada, Hrvatima naseljenog Devinskog Novog Sela, toposi su te jedino logične utabane staze, nestale, doduše, pod humusom i raslinjem, kojom ćete gaziti sljedećih četrnaest dana. Naprosto prirodna, i danas povezuje srednjoeuropske države od Baltika do Jadrana, koje imaju zajedničko kulturno nasljeđe te pripadnost Katoličkoj Crkvi. Na to smo ukazali u upravo izišloj knjizi *Tajna Apolonova tronošca* (I. Šipić, T. M. Bilosnić). Uostalom, i četiri ceste sagrađene tijekom 18. i 19. stoljeća od Karlovača jugozapadno, kroz šumovite predjele Gorskog kotara, vode prema moru: Karolina (Karlovac – Bakar i Rijeka), Jozefina (Karlovac – Senj), Lujzijana (Karlovac – Rijeka) i Rudolfina (Karlovac – Novi Vinodolski). A, zapravo, sve četiri povezale su Panonsku nizinu s Hrvatskim primorjem. 2003. hvarski su Starograđani odjedrili do svoga egejskog Parosa; 2006. neretvanski

tika. Ona je mnogo starija od akvizicije do Vječnog grada poduzete, kao i sve drugo rimsko, iz vojnih razloga, vrlo sumnjive povijesne vjerodajnosti i tipičnog cinizma prema porobljenim narodima. Ništa nije slučajem odabrano od strane čovjeka kako bi se lakše i brže kretao i u dokompanom dobu

ladari preveslali su Jadransko more putem svojih predjedova Molisea. Danas, vi ste se vratili konjima i zapregama da biste pokazali kako multikulturalnost pokreta ne može nasilno prekinuti lanac prirodnih zemljopisnih doticaja. Sve planimetrijske studije, koje smo donijeli u dvije knjige, a obrađeno je oko 150 neuralgičnih točaka i više stotina gradova šireg Sredozemlja, pokazuju da prostor ima nadnacionalno-entitetski integritet kojeg ne mogu razbiti podjele izazvane čovjekom i njegovom djelatnošću i, ne baš bezazleno, opakosću. Mi nikad nećemo razumjeti ljudsku povijest ako ne prihvatimo činjenicu da se čovjek u prostoru vazda ponašao i kretao sustavno, možebitno tehnološki na nižoj razini, ali intelektualno zacijelo umom nadmoćniji. To je zapravo povijest velikih imperija, a stvarnost malih zemalja. Vrijeme je da počnemo učiti od zemljovidaca!

Dragi prijatelji, tradicija se ne mijenja zakonima, već srcem, a ono, usoljeno u morsko-nebesku plavet, poput naše mediteranske srdele, upravo ustrajava na upornosti čuvanja. Nikad nitko neće zatrti našu tradiciju! Mi ne sanjamo svoj san, mi ga živimo, i ne idemo nikamo; tu smo danas gdje smo i bili, od prije tri, pet, deset tisuća godina; isto more, isti rtovi, uvale, prirodna sidrišta, luke, gradovi i ljudi. Ništa se promijenilo nije, a brodovi i dalje plove; odgovornost u tradiciji ne mjeri se satom, već učinjenim.

Kao što riječ može dirnuti u dušu svojom poetskom snagom tako i vi možete kap mora u hrvatskoj duši uznijeti do nebeskih visina, s pravom se ponositi njome, i sve te njene sustavne i kulturno dotjerane poruke pretvarati u nove momente nadahnuća i nade, ne zaboravljajući ni povijest ni mjesto od kuda i od koga ste potekli. Tek toliko da znate: vi sutra iz Sinca, na izvoru Gacke pod Vencom, polazite sa istog meridijana na kojemu se nalazi i geometrijsko središte Sredozemnog mora – prapovijesna Ljuba i ljubački Venac. Neka to bude trajno zapisano.

Neka vas dragi Bog čuva na vašem historijskom putu.

Rogoznica, 1. srpnja 2013.

Igor Šipić

Foto: Tiho i dr. Franjo Pajrić

Opet radi katoljska knjižnica

Tražili smo potporu za obnovu knjižnice i dobili 436 524 Ft. Od te svote obnovljen je pod, obojana su vrata, prozori. No prozori su stari i ne zatvaraju dobro, zimi imamo poteškoća s grijanjem prostora. Stoga smo tražili još jednu potporu za mijenjanje starih prozora za nove. Od dobivene svote kupili smo ormare, stolce, stolove i, na našu radost, uz knjižnicu dobili i čitaonicu, gdje imamo časopise za najmlađe i odrasle. Otvorena je srijedom i petkom od 4 do 6 sati.

Imamo 3748 knjiga (od toga 300 hrvatskih i 190 njemačkih) i 47 čitatelja. One od kojih smo imali više primjeraka dali smo našoj pečuškoj školi.

Djeca redovito dolaze, čitaju priče, romane, a jednako tako i pripadnici starijih naraštaja. Čitaju ne samo mađarske nego i hrvatske knjige. U kutu za najmlađe kratke priče čita Agika Šipoš. Ona je voditeljica.

Do sada smo pripadali pečvarskoj knjižnici, odakle smo redovito dobivali časopise i nove knjige, čak i po želji. Kako bismo mogli većma udovoljiti željama čitatelja, sada pripadamo Pečuhu (Tudásközpont), no već pola

godine nismo dobili ni knjige ni časopise. Od našeg fonda odbiju novac, a ništa nam ne dostave. Ljudi traže nove knjige, ali od čega? Zašto zapostavljaju seoske male knjižnice?

Guganka

DUBROVNIK – 42. hrvatski seminar za strane slaviste održat će se u Dubrovniku od 19. do 30. kolovoza 2013. U nastavnome dijelu programa, sudjelovanjem u radu lektorata/proseminara, polaznici će moći poboljšati svoje znanje hrvatskoga jezika, odnosno proučavati odabrane jezikoslovne, književne, povijesne i kulturološke teme. Uporište predavačkoga dijela seminarskog programa jesu predavanja. Ovogodišnja je tema predavanja «Otpor». Dvanaest će stručnjaka iz različitih područja ponuditi bitne perspektive čitanja subverzivnih praksi i njihovih ograničenja u hrvatskoj književnosti, kulturi i jeziku. Voditelj je Zagrebačke slavističke škole doc. dr. sc. Tvrtko Vuković. Školi, kao i svake godine, sudjeluju i studenti kroatistike s mađarskih sveučilišta.

Zagrebačka slavistička škola (Hrvatski seminar za strane slaviste) posebna je djelatnost Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Polaznici su Škole strani studenti kroatistike i slavistike, sveučilišni nastavnici koji predaju hrvatski jezik i književnost na inozemnim sveučilištima, stručnjaci koji se bave kroatističkim temama na različitim znanstvenim ustanovama te prevoditelji s hrvatskoga jezika. Većina polaznika dobiva stipendije koje im dodjeljuje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. Polaznici mogu postati i oni koji su spremni sami platiti troškove sudjelovanja i dvotjednoga boravka u Dubrovniku.

Međunarodni senjski ljetni karneval

Međunarodni senjski ljetni karneval zasigurno je jedno od najprivlačnijih ljetnih zabavnih događanja na Jadranu, a ove će se godine održati od 6. do 10. kolovoza. Pet dana i noći maškare u pravom smislu te riječi „vladaju” gradom, opravdavajući maksimalno sve i jedan pridjev iz svog naziva. Već od davne 1967. godine, početkom kolovoza, Senjani sa svojim gostima ovaj grad uzdižu u prijestolnicu ljetnog maškaranja jadranske istočne obale. Najprivlačniji je dan subota kada oko tri tisuće maškara u velikoj karnevalskoj povorci ulicama grada plijeni pozornost oko 12 tisuća gledatelja. Uza skupine iz Senja, Rijeke i njezine okolice, Zagreba, Đakova, Garešnice, Gradiške, Jastrebarskog, Siska itd., tradicionalno se predstavljaju i skupine iz inozemstva. Ovaj Karneval pohodile su i pohađaju skupine iz: Italije (Fano), Slovenije (Ilirska Bistrica), Austrije (Pandorf), Slovačke (Senec), Češke (Frydek Mystek), Poljske (Wielun), Mađarske (Kiseg) i Švedske (Samba-Stockholm).

BUDIMPEŠTA – U budimpeštanskom Táncszínházu, u dvorištu Karmelita, od 30. srpnja do 16. kolovoza, od 20.30 sati se priređuju plesne večeri. U sklopu manifestacije u četvrtak, 1. kolovoza, i u utorak, 13. kolovoza, izvodi se plesna koreografija naslova Tango Sabor. Ples izvodi hrvatski plesni umjetnik Josip Bartulović i mađarska plesna umjetnica Johanna Kulik uza sudjelovanje peštanskog tango sastava. Moto je večeri «Tango nije poput života, tango je život sam».

Trenutak za pjesmu

Zvonimir Balog

Postoji i gore od toga

postoji i gore od toga
da se ne mogu zaustaviti misli
da se ne može usnuti
to je da se ne možeš probuditi

pa kad nađeš cipele
a ne možeš naći noge
zaviruješ ispod kreveta
pa se popneš na vrh oblaka
ruješ zemlju učeći je
za korijenje

i kad u jutro
a ono
jutro nema

Martinci

„Ej, na Ivanje ne radim u ranje, na Ivanje ljubim lice tvoje”

Sa Silvestrom Balićem, članom Orkestra Vizin, i pjevanje je lakše

U organizaciji KUD-a „Martinci”, martinačke Seoske i Hrvatske samouprave, u tom je naselju 29. lipnja priređeno tradicionalno Ivanje. Druženje je započeto svetom misom na hrvatskom jeziku u mjesnoj crkvi koju je predvodio martinački župnik, velečasni Ilija Čuzdi, a nastavljeno povorkom sudionika folklorne programa kroza selo. Okupilo se mnoštvo ljudi, koje su domaćini ispred svojih kuća čekali kolačima i pićem te ogradama okićenim najljepšim „vilanima”. U folklornom programu na martinačkim ulicama sudjelovao je Pjevački zbor „Korjeni” i Orkestar „Podravka”, KUD „Martinci”, lukoviški KUD „Drava” te starinski Tamburaški orkestar i zbor „Biseri Drave”, kao i sudionici druge po redu Ljetne škole tambure u naselju Orfů-Tekeresu održane u organizaciji pečuške Kulturne udruge Vizin od 25. do 30. lipnja 2013. Za balsko raspoloženje popodneva i večeri brinuo se Orkestar „Podravka”. U deset sati navečer zapaljena je velika ivanjska lomača. Ne znam koliko je dugo gorjela, ali po količini drva mora da je žarila do jutarnjih sati. Oko vatre okupilo se mnoštvo, a predvodili su ga pjesmom glasovi članica Ženskoga pjevačkog zbora «Korjeni» s nizom pjesama vezanih za ivanjdanske svečanosti.

Govoreći u ime današnjih organizatora martinačkog Ivanja, Kristina Gregeš Pandur kaže kako se ona ne sjeća ivanjdanske proslave iz svoga djetinjstva. KUD „Martinci” i Zbor „Korjeni” odlučili su se za obilježavanje Ivanja 2008. godine i ubrzo je to okupljanje preraslo u omiljenu priredbu Martinčana te njihovih gostiju i podravskih Hrvata. Svekoliko narodno veselje na ulicama i u središtu sela (ove se godine odustalo od odlaska na martinačku Mrtvicu i paljenja lomače tamo) okupilo je mnoštvo željno druženja i zabave. Lomača je postavljena neposredno uza sam dom kulture u kojem su ljudi mogli sjesti i slušati „Podravkinu” glazbu te usput u noć-

nim satima preskakati lomaču uza šalu i smijeh. Etnograf Đuro Franković u knjizi Blagdanski kalendar 1. piše kako se taj blagdan veže za blagdan rođenja Svetoga Ivana Krstitelja (24. lipnja).

Opisujući ivanjdanska slavlja i običaje među Hrvatima u Mađarskoj, bilježi učestalost imena Ivo u njegovim inačicama kod podravskih Hrvata, te navodi kako je spomenuti blagdan u pučkoj tradiciji vezan za ljetnu ravnodnevicu, 21. lipnja. U tom

se običaju jasno nazire stari način računanja vremena po kome je dan započinjao navečer, početkom noći, a završavao idućeg dana. Franković piše kako su u stara vremena ivanjdanski običaji bili snažno prisutni u životu Hrvata u Mađarskoj. Tako se u Martincima i Lukovišću pokraj žitnih polja, na obali Drave uz vatru palio krijes i lilanje se slavilo. E. Eperjessy, navodi Franković, pak piše: „Uoči Ivanjdana na obali Drave u Martincima naložila se velika vatra. Nekada je oko nje stajalo cijelo selo u divnim živopisnim narodnim nošnjama. Dugačku pjesmu u kojoj se pjevalo o ljubavi i vjerovalo da ima magičnu moć pjevali su svi u jedan glas. Dječaci su nicali na prut krpe natopljene uljem i s tako zapaljenim bakljama trčali praveći oko sebe plamene krugove. Uza zvuke gajda veselilo se dugo, vilo se kolo uz pjesmu.”

Branka Pavić Blažetin

Bogatstvo...

Mohačkinja Fani Bubreg i Kukinjčanka Melanija Kovač, članice pečuškoga KUD-a Baranja

Punoljetnost Bajske fišijade

Gosti iz Biograda na Moru predstavili se s pečenom tunom

Nadaleko poznata Bajska fišijada, koja je ove godine – od 11. do 14. srpnja – protekla u znaku punoljetnosti, a uz brojne popratne sadržaje ponovno je okupila više desetaka tisuća posjetitelja, domaćina i njihovih gostiju. Nazočili su i brojni uglednici javnog, političkog te kulturnog života, među njima i Ljiljana Pancirov, generalna konzulica Republike Hrvatske u Pečuhu.

Važno je mjesto pripalo bajskim i bačkim Hrvatima, koji su se predstavili u okviru folklornih programa.

U okviru tradicionalne kulturno-zabavno-gastronomске manifestacije 11. srpnja bio je mimohod folklornih skupina kroza središte grada, a zatim i gala program na otvorenoj pozornici ispred Gradske kuće na Trgu Svetog Trojstva. Uz druge, među sudionicima bile su i folklorne skupine bačkih Hrvata: KUD čavolske Hrvatske samouprave, čikerijski KUD «Rokoko», aljmaški KUD «Zora», bajski KUD «Bunjevačka zlatna grana», bačinski HKUD «Vodenica». Pratile su ih bajski Orkestar «Čabar» i garski Tamburaški sastav «Bačka».

Sutradan, 12. srpnja, na Petőfievu otoku priređen je cjelovečernji program i plesna zabava pod nazivom «Dvorište narodâ», a u kojem su sudjelovali Plesni krug «Šugavica», bajski KUD «Bunjevačka zlatna grana», čikerijski KUD «Rokoko» i aljmaški KUD «Zora». Za dobro raspoloženje pobrinuo se Garski TS «Bačka».

Prije svečanog otvorenja u «Dvorištu narodâ» nastupili su gosti iz Dušnoka: Dušenici mališani, Dušenici vir, Dušenici duet i Hrvatska izvorna pjevačka skupina, a u pratnji Orkestra „Zabavna industrija” koji se u nastavku dana pobrinuo za dobro raspoloženje na plesačnici do sitnih sati.

Kao i svake godine, svečano otvorenje Fišijade uz paljenje vatre ispod kotlića upriličeno je 13. srpnja na središnjemu gradskom

Biograd na Moru predstavio se pripremanjem pečene tune

trgu, s početkom u 18 sati. U nazočnosti onih koji od početka kuhaju ribu na bajskoj priredbi, vatru ispod kotlića upalio je počasni građanin Baje. Kako se miris ribe, pomiješan s dimom, razlijevao glavnim gradskim trgovom

i okolnim ulicama, započelo je pravo pučko slavlje.

Prema organizatorima, glasoviti bajski riblji paprikaš opet se kuhao u 1500-ak kotlića. Uz to mnogi su kuhali u svojim domovima, a nakon toga sa svojim gostima došli se zabavljati na središnji gradski trg i na Petőfiev otok gdje su priređeni brojni kulturno-zabavni sadržaji, folklorni programi i koncerti na otvorenome. Kao i svake godine, uz kotlić i, naravno, dobru kapljicu vina, dan je protekao s druženjem, gošćenjem i zabavom, što će svi sudionici i posjetitelji zasigurno još dugo prepričavati. Nemoguće je opisati ugođaj, on se mora doživjeti, a onaj tko ga jednom doživi, redovito se vraća.

Pošto je lani poseban gost bio prijateljski grad Labin iz Hrvatske, a bili su i gosti iz Biograda na Moru, počasni gost ovogodišnje Fišijade bio je Stolni Biograd (Székesfehérvár), a u povodu 25. obljetnice, ove godine upriličeno je i obnavljanje prijateljske suradnje s njemačkim gradom Waiblingenom. Na Fišijadu su opet pozvani i gosti iz Hrvatske, predstavnici Biograda na Moru. Dok su lani nudili pržene girice, ove godine na prostoru ispred terase Hotela „Dunav” predstavili su se s ukusnom tunom ispečenom na roštilju, a na zadovoljstvo svojih prijatelja i drugih znatiželjnika koji su bili oduševljeni specijalitetom od najpoznatije plave morske ribe. Za ovu je

Goste iz Labina posjetio je i bajski gradonačelnik Róbert Zsigó, kušajući specijalitet od plave morske ribe (tune)

Kukinjčani Đuro Tarađija i Ivo Grišnik koji se od samih početaka svake godine vraćaju u Baju, u društvu predsjednika SHM-a Jose Ostrogonca

prigodu pripremljeno 40 kilograma tune. Da bi ona bila ukusnija i mekanija, meso od tune stajalo je dan i noć u marinadi od maslinova ulja, koja je začinjena češnjakom, paprom, solju, bijelim vinom i drugim, reče nam glavni kuhar Davor Mršić.

Premda ove godine nije organizirana posebna hrvatska ulica, nije izostalo druženje prijateljskih društava Hrvata iz Baje i okolnih naselja te Hrvata iz drugih krajeva Mađarske i Hrvatske, koje je potrajalo do sitnih sati. I ove smo godine sreli stalne povratnike, ali i nove goste. Naišli smo na goste iz Kukinja, Budimpešte, Donjeg Miholjca, Osijeka...

Bila je to ponovno prava pučka veselica

Osječani pripremaju neizostavni dodatak fiša – tijesto

koja nas je okupila uz bajski ribu, dobru kapljicu vina, pjesmu i ples, uz njegovanje već postojećih i stvaranje novih prijateljstava.

Tekst i slika: S. B.

Orkestar «Zabavna industrija» pobrinuo se za dobro raspoloženje u «Dvorištu narodâ»

Dušnočka djeca u «Dvorištu narodâ»

Prijateljsko društvo iz Budimpešte – zdesna drugi Zoltan Farago, koji je već sedamnaesti put bio u Baji

Po drugi put Ljetna škola tambure u Orfű-Tekeresu

Tamburaški tabor u organizaciji pečuske Kulturne udruge Vizin održan je od 25. do 30. lipnja 2013. Ljetna je škola okončana sudjelovanjem na svečanom programu povodom pristupanja Hrvatske u punopravno članstvo Europske Unije koji je priređen na glavnome pečuškom trgu.

Šestodnevni tabor održan je na istome mjestu kao i godinu prije, u slikovitom naselju Orfű-Tekeresu, dvadesetak kilometara udaljenog od Pečuha. Polaznici tabora bili su mladi tamburaši iz raznih regija Mađarske gdje žive Hrvati, poput Podravine, Baranje i Bačke. S obzirom na prošlu godinu, ni stručno vodstvo škole nije se promijenilo. Polaznike je podučavao Ivan Draženović, magistar glaz-

be, voditelj čepinskoga Tamburaškog orkestra i član Tamburaškog sastava „Ravnica“, Gergő Kovács, nastavnik glazbe u pečuskom Hrvatskom obrazovnom centru „Miroslav Krleža“, te Zoltán Vízvári, voditelj Orkestra Vizin. Osim svakodnevnog, šestosatnog vježbanja na svojim glazbalima, polaznici su imali mogućnost iskusiti i svoje vještine u raznim športovima, a jedna je večer posvećena Muzeju mlina, gdje se uza svježi kruh ispekla i slanina. I ove je godine škola završena sudjelovanjem na dvjema priredbama. Polaznici su 29. lipnja posjetili Martince, gdje je priređena tradicionalna Ivanjska svečanost uza sudjelovanje mnogih podravskih folklornih skupina. Mladi su se tamburaši predstavili svirajući u povorci te s kratkim programom tijekom jedne stanke. Glavni završni događaj bila je svečanost na pečuškom Széchenyievu trgu, koja je priređena u čast pristupanja Republike Hrvatske punopravnim članstvom Europske Unije, u organizaciji pečuskog poglavarstva te raznih gradskih i hrvatskih ustanova u tome gradu i Mađarskoj. Polaznici su činili glazbenu pratnju tijekom raznih točaka programa.

U njihovoj je pratnji izvedena početna, pozdravna pjesma „Dobar večer, dobri ljudi“, koju je otpjevao mješoviti zbor sastavljen samo za ovu prigodu od mjesnih zborova i

folklornih skupina. Mladi su tamburaši nudili glazbenu pozadinu Darinki Orčik i Stipanu Đuriću, solistima folklornog dijela večeri te su se predstavili i s jednim samostalnim intermeom od poznatih tamburaških skladba.

Održavanje tabora i ove je godine potpomogla Samouprava Šomodske županije, Grad Pečuh i, naravno, sve one hrvatske samouprave koje su financirale ili sufinancirale dolazak svojih mještana. O ugodaju i svakodnevnom programu tabora može se informirati na stranici udruge: www.vizinzenekar.hu.

„Tanac” na međunarodnom folklornom festivalu u Gornjoj Stubici

Prvi tabor u plajgorskoj Meršičevoj hiži

Uz hrvatski jezik na važnosti još kultura, tradicija i kulinarstvo

Otkad je lani otvorena Meršičeva hiža u Plajgoru, domaćini stalno razmišljaju, kako i s kojim sadržajem napuniti ov kulturno-jezični centar. Za izložbom slik, prezentacijom knjige, jezičnim tečajem, od 9. do 12. julija, organiziran je prvi jezični tabor za dicu, u starosti od 3 do 10 ljet, sa ciljem da taboraši četire dane provedu u hrvatskoj sredini, upoznaju djelić hrvatske kulture, tradicijov, simbolov, a na ta način ojačava se i želja u nji da se više interesiraju za svoje podrijetlo, jezik i narod. Uspjeh ovoga okupljanja je jur najpr garanti-

telj" diozimatelji su se družili, igrali, tancali, učili, jačili, i u bogatoj ponudi programov nigdar im dugo nije moglo biti. Naučili su

MALA STRANICA

zadni dan tabora je minuo u napravljenju malih torbic s grbom Plajgora. U to se onda spokalo sve što su si taboraši ove dane skupa, u velikom prijateljstvu stvorili, u pratnji skupne fotografije za spominak. Tabor su skupa organizirale dvi Hrvatice, Katalin Schneider, rođena Koljnofka, ka jur ljeta dugo se bavi dicom unutar djelaonice Hrvatske samouprave u Kisegu, i jur spomenuta domaćica Meršičeve hiže u Plajgoru, Nora Pantoš, a pomoćnice su dostale u osobi Monike Meršić i Sabine Tengerić. Ki bi dvojio u uspjehu ovoga tabora, tomu preporučamo ove slike, ke pucaju od sriće, pravoda u zaufanju da i kljetu će biti hrvatskoga tabora u Plajgoru.

-Tiho-

Foto: Nimród Kulcsár

Na dvoru Meršičeve hiže dane dugo je bilo veselo

Ov smih je najveća hvala tabora

rao sam broj diozimateljev iz cijele pokrajine. Kako nam je rekla voditeljica tabora, odgojiteljica Nora Pantoš, četire dane dugo u odličnoj atmosferi se je učilo, djelalo, zabavljalo, igralo već od trideset dice. U Plajgoru su osigurani svi uvjeti za bezbrižno ljetovanje, posebno za dicu. Mir i prekrasna priroda, dobar luft, gostoljubivi stanovnici i k tomu još različiti programi su karakterizirali ta tabor, kamo su dospila dica iz Hrvatskoga Židana, Prisike, Plajgora i Kisega. Pod geslom „Prijatelja moreš imati, ako si i ti prija-

hrvatske brojalice, povidajke, upoznali su osnovne korake hrvatskih tancenih spletov ter dičjih igar, a čuli su i povidajku o seoskom patronu Sv. Martinu, proširili znanje o hrvatski glazbali i narodnoj muziki ter nošnji Gradišćanskih Hrvatov. U djelaonici ručne šikanosti su napravljene lipe stvari: lampioni Sv. Martina, ispekli su se lepnji s turovom i tikvom, što je specifično jilo u toj okolici, a od mrkve i cekle je napravljen sok. Nadalje su posjetili domaće gospodarstvo u Plajgoru i upoznali su se i s mogućnosti održavanje blaga, što je jur prava rijetkost i u naši seli. Svaki je svoju majicu izmislio i nakinčio, a

U pripremi mjesnoga specijaliteta

Brela, vrela ljepote

Umoran, umoran sam, prijatelju... Često mi pada na pamet pjesma Jasmina Stavrosa. Proljetni je taj umor, koji ne mogu potpuno ublažiti vitamini, razni dodaci jelima. Jedini je melem tomu samosugestija, mašta o našem moru. Sanjam o Jadranu, o tamo provedenim, nezaboravnim danima. Putujemo, letimo prema jugu.

I to preko gradića Letinje. Za svega nekoliko trenutaka napuštamo granični prijelaz – što ovdje nije uobičajeno – da bismo stigli u Goričan gdje uvijek, zimi i ljeti neprekinuto brzo rade graničari i carinici. Ali se unaprijed plašimo da vraćajući se kući, opet nas zaustavi sustav naplatnih kućica, čega se tvrdoglavo pridržavaju u Hrvatskoj, ne namjeravaju na autocestama uvesti drugi, brzi red. Lučko nam je više puta na probu stavilo živce. Ali se nadamo da će sve biti u redu, u predsezoni i poslijesezoni nema toliko putnika da bi se stvarale gužve.

Ne smeta nam osobito ni vozač miniauto-busa za desetak putnika, koji bi nas trebao odvesti iz Brele u Makarsku. Uzburkano reagira kad mu se obraćamo. Preko ramena nam dobacuje, kad ga pitamo, kada kreće natrag. Isto tako blagonakloni smo i s hotelskom spremačicom, koja baš rano poslije podne, za vrijeme tihog odmora nam kuca na vratima. Brani se da joj čak 19! soba treba svaki dan čistiti. Nećemo reklamirati ni zbog toga što potkraj vikenda u hotelu izostaje dalmatinska večer, koju su nam unaprijed obećali u prospektu. Pravo rečeno, fali nam travarica za dobrodošlicu. No, ništa osobito, piće ćemo sami nadoknaditi kada nam se pruži prilika, ali isto obećano klapsko pjevanje ne možemo sami sebi prikazati. Inače ne odustaje nam dalmatinska večer jer šef kuhinje priprema svaki dan pretežito ona jela koja ovom podneblju pripadaju. Vrlinu kujemo od nužde, oskudice!

Na Makarskoj rivijeri rekordan broj turista bilježe u posljednjim godinama. Na recepciji nam se hvale da je hotel praktično skroz

popunjen bio lani, čak i u rujnu i u listopadu. A to znači da se neprekidno vode prave bitke za mjesto parkiranja. Naime ovi su hoteli sagrađeni u sedamdesetim godinama prošlog stoljeća. Onda još dotični nisu imali u evidenciji da će motorizacija toliko uznapredovati. Sad su prisiljeni da na parkiralištu zapošljavaju posebnu radnu snagu. Ona se cijeli dan bavi navigacijom vozača, ali manjkavosti mjesta ni to ne može pomoći. Mnogima ostaje uska, prometna ulica, što znači da auto nije baš na sigurnome. Neki nam se Mađar tužio da su mu ukrali zaklopce s gumenih obruča, što će mu stajati razmjerno mnogo jer su zaklopci te vrste prilično skupi... Krađa je praktično nepoznata ovdje u krugovima starijih ljudi. Ali ima i tu raznih ljudi s istoka i juga...

Prema izvješćima hrvatskih glasila, 2012. oborili su sve dosadašnje rekorde. Čak i u ranu jesen svaki se dan 600-ak tisuća ljudi odmaralo na Jadranu. Voda mora još i u rujnu kretala se oko 25 stupnjeva. Znan dio putnika smatra da su svibanj i lipanj najprikladniji na Makarskoj rivijeri. Naime tada sve cvate.

Tako i u Breli, koja je, zapravo, prvo naselje Makarske rivijere, koja se prostire na 60 kilometara. Jedno za drugim slijede poznata ljetovališta: Baška Voda, Promajna, Makarska (središte regije), Tučepi, Podgora, Igrane, Živogošće, Drvenik, Zaostrog. Brela s nepune dvije tisuće stalnih stanovnika, dnevno prima više tisuća ljudi. Plaže joj se nižu na pojasu dugom šest kilometara, od Vruļje do Baške Vode. Najčuvenija je među njima Dugi rat, dužine 900-ak metara, s prirodnim fenomenom kamena u moru, što je simbol mjesta i zaštićeni spomenik prirode. Kamen Brela – to je naziv poznate stijene koja se, prema legendi, nekada dokotrljala u more. Smjestila se uz plažu i obrasla je borovina, koja izgleda

kao da se izdiže iz samog mora. Nije čudo što je poznati američki magazin Forbes baš taj Dugi rat uvrstio među deset najljepših plaža na svijetu, gdje zauzima 6. mjesto, a 1. u Europi. Sve to u elitnom društvu Copacabane, St. Tropeza, španjolske Coste del Sol i grčkog Santorina.

Fenomen je svoje vrste i Biokovo, koji od sjevernih vjetrova čuva primorski kraj. Najviši vrh je Sveti Jure (1726 m). Raznolika mu je vegetacija, više od dvije tisuće biljnih vrsta. I životinjski je svijet raznolik, tako da ovdje možemo naći čak vuka i vepa. Biokovo je park prirode od 1981. godine.

Valentina Vitković, ravnateljica Turističke zajednice Brela, ponosno nam spominje da samo oni godišnje bilježe pola milijuna noćenja. U hotelima mogu smjestiti 1600, u privatnim apartmanima 4700 ljudi. Prema statističkim podacima četvrtinu turista čine Nijemci. Njih slijede Česi čak s 15 posto, a za njima su već Rusi... Zašto baš toliko broj turista dolazi ovamo s istoka? Razloga i objašnjenja ima više. Jedan je od njih taj da za prošlu ljetnu sezonu nisu trebali imati vizu. Ali imaju mnogo novaca, barem oni koji dolaze ovamo. Osim toga neki se pozivaju na slavenstvo, što ih također potiče da ovdje, među njihovim jezičnim blizancima, rezerviraju smještaj.

O Mađarima nema podataka, ali gdje je, zapravo, naše pravo mjesto na rang-listi, pokazuje da u hotelu na kabelskoj mreži tv programa jednostavno nema mađarski. Naravno, raznolika je ponuda na svjetskim jezicima, osim toga ima emisija na češkom, slovačkom, slovenskom, poljskom, pa čak i na ruskom. Trebalo bi ugostiteljima znati da je i Televizija Duna dostupna na satelitu. Karakteristično je da se i hrvatski tisak jedva bavi Mađarskom. Danima, tjednima nijedna vijest nije objavljena u tiražnijim dnevnim novinama (Večernjak, Jutarnji list). Za potpunu stvarnost treba da spomenemo: (recipročno) i u mađarskim medijima rijetko ima riječi o Hrvatskoj.

Brela: naziv mjesta ima svoje podrijetlo u izvorima vode, vrilu ili vrelu u ovom prostoru. Naselje pod imenom Beroyllia na grčkom jeziku spominje bizantski car Konstantin

Porfirogenet, oko 950. godine. Iz bogate povijesti pozornosti je vrijedno Napoleonovo doba. Za njegove ovdašnje kratkotrajne prisutnosti, od 1808. do 1813. g., mnogo toga se napravilo. Francuzi su sagradili cestu duž Dalmacije – od Obrovca do Boke kotorske. Cestu je gradio August Marmont, Napoleonov vojskovođa i vojvoda grada Dubrovnika, kojeg i kratka povijest pamti po mnogim naprednim mjerama. Nedavno mu je podignut spomenik pokraj stare Jadranske ceste, iznad Makarske.

Početak organiziranoga brelanskog turizma počeo je razmjerno kasno, tek 1932. g. kada je Čehinja poduzetničkog duha Maša Chelihova otvorila prvi pansion pod imenom Soline. Ona je već prvog ljeta kuhala na 40 osoba. Njezin primjer ubrzo slijede domaći ljudi, otvaranjem nekoliko obiteljskih pansiona. Iduće, 1934. godine ostvareno je više od 800 noćenja. Ministar hrvatskog turizma unaprijed pije na medvjedu kožu kad uz pobjedničke izjave prognozira da će rekordna biti ova godina. Temelji toga, naravno, postoje:

bogate gospodarske zalihe, kristalno čisto more i sunce, od kojeg u izobilju ima u Dalmaciji. Ministar se u intervjuu za dnevni tisak poziva i na gostoprimstvo, ljubaznost građana. Doista, većina je takva i u Hrvatskoj i u Mađarskoj. Ali nemojmo zaboraviti ni onaj manji postotak koji je umoran od stranih turista, općenito od stranaca. A uz udarnu sezonu samo toliko: bit će to, nažalost, i drukčije. Do sada su se i u Italiji stalno hvalili turizmom, koji za državni proračun donosi milijarde eura. A danas čitam da broj gostiju na drugoj strani Jadrana znatno pada...

Brela – oaza mira, izvor ljepota. Divota života, ljekoviti balzam za dušu i tijelo. Ostavljam pjesmu, nisam umoran. Poslije predugih, dosadnih zimskih dana, mislim na taj eliksir. Na sitnošljunčane, kristalno čiste plaže, na sjenovite borove šume koje prodiru prema vrhu veličanstvenog Biokova.

Osim svega toga sitnicom mi se čine svakojake svakodnevne brige, trzavice, guranja u međuljudskom životu.

Josip Mihović

DUBROVNIK – Dubrovačke ljetne igre, koje se tradicionalno održavaju od 10. srpnja do 25. kolovoza, ove godine donose 136 dramskih, glazbenih, opernih, baletnih, folklornih i drugih izvedaba na gotovo 30 scenskih i okolinskih mjesta renesansnog Dubrovnika. U povodu obilježavanja ulaska Hrvatske u Europsku Uniju, prva izvedba Igara bila je 11. srpnja, i to Mozartova opera «Cosi fan tutte», nastala u koprodukciji Dubrovačkih ljetnih igara i Music Without Frontiers Foundation iz Londona. Bogat dramski program 64. sezone Dubrovačkih ljetnih igara obuhvaća tri nova naslova, dvije reprizne predstave, jednu dramsku obnovu i pet gostovanja. Premijerni dramski program otvara autorski projekt Bobe Jelčića i Nataše Rajković «Allons enfants». Likovne izložbe u palači Sponza opet su sastavnica popratnoga programa Igara, a Dolenčić je najavio i nekoliko novosti – Filmski program Dubrovačkih ljetnih igara, u sklopu kojega će se od 11. srpnja do 24. kolovoza prikazati 25 filmova po izboru umjetničkog ravnatelja Pulsakoga filmskog festivala Zlatka Vidačkovića, te program «I da te ljubim i da te čuvam», nastao u suradnji Hrvatskog društva pisaca, Igara i Mani Gotovac, u okviru kojega će pet uglednih pisaca predstavljati u obliku režijski uređenih performansa. Ovogodišnji koncept glazbenog dijela programa temeljen je na dvjema važnim obljetnicama, 200. obljetnici Verdia i Wagnera, 1813., i obljetnici stote praižvedbe «Posvećenja proljeća» Igora Stravinskog, 1913. Prizore iz Verdievih opera i Wagnerovih glazbenih drama izvest će Simfonijski orkestar Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu i brojni solisti pod ravnanjem Ire Levina, a program «1913. – Stravinski vs Ravel» izvest će Simfonijski orkestar Mađarskog radija i Zbor «Kodály» iz Debrecina. Nastupit će i Dubravka Mušović Šeparović, Cantus ansambl, Petrit Ceku, te brojni drugi inozemni i domaći gosti.

Kultura i diplomacija u našem globalnom svijetu

17. međunarodni kulturni tjedan u Pečuhu (ICWiP) – Kultura i diplomacija u našem globalnom svijetu, trajao je od 28. lipnja do 7. srpnja o. g. na nekoliko mjesta u gradu, od sveučilišta do Kulturnog središta «Zsolnay». ICWiP 2013. sa svojom Međunarodnom ljetnom školom – Ljetna debatna akademija, omogućuje studentima iz svih dijelova svijeta uključivanje u niz rasprava na teme koje su usko povezane s kulturom i diplomacijom u globalnome svijetu. Studenti dobivaju za sudjelovanje 7 ECTS bodova koje izdaje pečuški Filozofski fakultet. Osim konferencija koje prate diskusije, održavaju se predavanja, debatna obuka, radionice, izložbe i predstavljanja raznih ustanova. Pozvani predavači predstavljali su pečuški Odjel političkih znanosti, poljski Institut europskih studija, Osječki pravni fakultet, mađarsko Ministarstvo vanjskih poslova, Odjel za komunikologiju amsterdamskoga sveučilišta, Odjel za sinologiju Katoličkoga sveučilišta, predstavnik veleposlanstava SAD-a i Argentine iz Budimpešte, Poljskog i njemačkog Goetheova instituta, Collegiuma Hungaricumia iz Beča, Ruskog centra u Pečuhu i budimpeštanskog Balasieva instituta, te niz voditelja debatnih treninga. Generalna konzulica Republike Hrvatske u Pečuhu, u svjetlu ulaska Hrvatske u EU, zamoljena je da održi predavanje o kulturnoj i javnoj diplomaciji u kontekstu ulaska Hrvatske u EU. Tema je bila vezana i uz predstavljanje uloge Generalnog konzulata u prigраниčnom području Mađarske i Hrvatske, te u kontekstu uspješnoga mađarskog projekta «Pečuh – europska prijestolnica kulture 2010». Zabilježen je i kratak pregled uloge kulturne diplomacije u vrijeme nastanka i razvitka hrvatske države do samog čina ulaska u zajednicu europskih naroda. Predavanje je održano pod naslovom *Kulturna i javna diplomacija – ključ za otvaranje EU vrata?*

HRVATSKI ŽIDAN – Ov tajedan se održava u židanskoj lozi jubilarni omladinski tabor hrvatske katoličanske mladine. 20. Peruška tabor broji njih 60 diozimateljev i se odvija jur u rutiniranom programskom okviru uz čuda veselja i zabave. Kako nam je rekao Petar Horvat, peljač tabora, u čast 20. šestodnevna okupljanja mladine, ljetno je predviđeno i otvaranje fotoizložbe iz starih kipicov ter modna revija iz majicov ke su se nosile od ljeta do ljeta u ovom taboru. Tabor se zatvara u nedilju, 4. augustuša, na danu Snižne Marije, sve-tačnom mašom za omladinu, početo od 19 uri, a glavni celebrant će biti Gyula Berta, kanonik iz fare Jura-Nádorváros.

Sumartonski Nogometni klub Napred slavio 75. obljetnicu

Sumartonski Nogometni klub Napred utemeljen je 1938. godine, upravo prije 75 godina. Prigodom obljetnice 22. lipnja sastali su se bivši i sadašnji igrači, treneri, predsjednici prisjećajući se na sedam i pol desetljeća. Povodom obljetnice uređena je izložba fotografija, rekvizita u prostorijama Kluba, a nakon svečanosti ponovno su stali na teren bivši igrači i odigrali utakmice momčadi raznih naraštaja.

Nije malo vremena 75 godina nogometa u takvom malom naselju kao što je Sumarton, naime zna se da nakon društvenih promjena u mnogim je naseljima prekinuto djelovanje nogometnih klubova, no Sumarton se ne da. Ljubav prema tome sportu jača je i to je prepoznalo i čelništvo sela, pa iz godine u godinu potpomaže djelovanje Kluba, jednako tako i nekadašnji Sumartovac Joža Horvat, koji godinama redovito podupire djelovanje NK Napred. Na 75. obljetnicu okupilo se mnoštvo ljudi, oni koji su još igrali u 70-im godinama pa do danas. Okupljene je pozdravio sadašnji predsjednik Nogometnoga kluba dr. Zoltan Takač i zahvalio svima koji su na bilo koji način potpomagali Napred, a također i svečanost obljetnice. Marton Capari, načelnik mjesta, pridružio se s pozdravnim riječima i kazao da će samouprava po svojim mogućnostima i nadalje potpomagati Nogometni klub. Lajoš Vlašić, nekadašnji igrač, trener i predsjednik Kluba, potrudio se da pokupi uspomene, fotografije, rekvizite, pehare o povijesti Napreda i ukoliko se prisjećao proteklih godina. Unatoč tomu što u onim vremenima momčad nije imala toliko uspjeha kao

danas ipak je bila vrlo omiljena. Naravno, tada u tim naseljima jedina mogućnost za zabavu bila je nogomet, svake nedjelje su se poredali navijači na rubu igrališta, a nakon toga u krčmi raspravljali o rezultatima. U nogometu se uvijek raspoznalo hrvatsko podrijetlo, navijači, a i igrači međusobno bodrili jedan drugog poklicima „Dečki, srce!” ili „Trdo, Napred!”, a srca i tvrdoće je bilo, jer još i u pedesetim godinama se igralo često bez cipela, te išli na utakmice konjskim zapregama, možebitno biciklom. Mnogo se govorilo o tome kako su sumartonske igrače zvali pogrđnim imenom „Kraboti”, pa su se neki navijači naljutili, pa je došlo do tučnjave. Čak se i u novinama pisalo da su igrači Napreda prevarili protivnike jer su jedan drugog upućivali na hrvatskome jeziku. Između 1958. i 1970. godine momčad Napreda bila je

Momčad koja je uspjela osvojiti i prvo mjesto u županijskoj ligi 2005. godine

prvak na drugorazrednom kotarskom kupu u Letinji, zatim u Kaniži i time je izborila klasifikaciju za višu razinu. Napred je najveće uspjehe dostigao između 2005. i 2006., kada je postao prvak prve županijske lige. Sumartonski je Klub imao uspjehe i na hrvatskim turnirima. Na Nogometnom turniru Južnih Slavena osvojio je prvo mjesto 1968. g., te je često bio prvak na Pomurskom nogometnom turniru. Seoska samouprava nije žalila financijsku potporu za obnavljanje svlačionice, igrališta, postavljanje reflektora, uvijek je nešto ulagala da bi igrači i navijači bili zadovoljniji. Gosp. Vlašić govorio je o prošlosti, a predsjednik o sadašnjosti i budućnosti. Sada u NK Napred igra 80 nogometaša, među podmlatkom ima mnogo igrača i iz Fičehaza, Mlinaraca, Kerestura, Serdahela i Sumartona. Kako reče gosp. Takač,

danas više nema realnosti da svako naselje ima svoju momčad, u županijskoj prvoj ligi treba udovoljiti mnogim kriterijima. Sumartonsko vodstvo ima u planu sazdati momčad iz hrvatskih pomurskih naselja. Inače sada u odrasloj momčadi nema nijedan igrač iz Sumartona, ali većina njih već godinama igra pod okriljem Napreda. Trener je za odrasle Stjepan Markek, za juniore Jože Mihović, a najmlađe trenira u Božikovu programu Ana Andrašek u Keresturu. To su prvi koraci za pomursku momčad. Vodstvo Kluba zatražilo je pomoć od hrvatskih samouprava kako bi pomogli pri pokrivanju troškova putovanja, međutim osim sumartonske samouprave nijedna ne može potpomagati djelovanje Kluba. Upravo zbog toga nogometaši su vrlo zahvalni na toj pomoći kao i poduzeću Műszerautomatika Kft. Na obilježavanju obljetnice odigrane su utakmice između momčadi raznih naraštaja, te uz večeru i ugodnu glazbu družilo se dugo u noć.

Sadašnji igrači podmlatka

beta

Intervju s dr. Franjom Pajrićem, peljačem „Po staza naših starih“

„Ovo putovanje je bilo i krik Gradišćanskih Hrvatov, ali i svih Hrvatov iz Ugarske staroj nam domovini, da trebamo začeti djelati na dublji i ozbiljniji modeliteti, jer mi rapidno nestajemo...“

U Kemlji je 14. julyja, u nedilju, završeno dvotajedno putovanje, shodišće Gradišćanskih Hrvatov, u čast 480. obljetnice doseljenja našega naroda na ove kraje. Ovu orijašku povorku s koli i konji, a i gradišćanskom ter hrvatskom mladinom je u misli kreirao, a potom na prostoru i vrimenu realizirao predsjednik Hrvatske samouprave u Šopronu, slavno ime Koljnofcevi, dr. Franjo Pajrić. Grupa od pedeset ljudi se je ganula na sam dan ulaska Hrvatske u Europsku Uniju, da prvi tajedan putovanja prik Dalmacije, Krbavskoga polja, Prigorja, Medjimurja i Slovenije zajde do Ugarske, a jur drugi tajedan ove misije i posjećuje sela, glavna mjesta Gradišćanskih Hrvatov u dvi županija Ugarske, a zatim gradišćanske baze i u Austriji ter Slovačkoj. S dr. Franjom Pajrićem razgovarali smo u finišu, na samom kraju putovanja o jedinstvenom projektu „Po staza naših starih“.

Razgovarala: Timea Horvat

Vi ste zapravo prva organizirana grupa, ka je po skoro pet stoljeć koracala na putu pradiđov od stare do nove domovine, kade nek danas živu Gradišćanski Hrvati. Koliko vrimena je trajala sama priprema ovoga projekta, koliko kilometarov je napravljeno i koliko mjest ste proputovali?

– Mi smo prošli već od 90 naselj ke se nas tiču. Ne prolazili, nego prošli i ostavili neki trag, neku brošuru, neku plakatu. Tri tisuć kilometarov smo prošli sve skupa, ako to po kombiji računate, bilo je sedam autov, onda smo ukupno 21 000 kilometarov napravili. Ako spomenemo još Gezu Völgyija ki je bio skoro na cijeloj ruti s nami, onda ćemo doći do 25 000 kilometarov. Bilo je dosta priprema, i bili smo svi vrlo uzbudjeni. Na početku nisu svi vjerovali da će projekt uspjeti, jer mi iza sebe nismo imali ni sponzora, ni nikakovu političku stranku, nego je to bila civilna inicijativa nekoliko društav. Na plakati piše da je „Po staza naših starih“ suradnja dosta društav, civilnih organizacijov, mjesnih samoupravov i gradov. Pred dviimi ljeti je došla ideja da bi se moralo dostojno proslaviti 500. godišnjicu našega doseljenja, ali to je još malo dalje od nas, ali to treba isprobati, nekoliko puta napraviti da kad dojde vrime, to bude išlo, kako i treba. Zato smo to ovoga puta tempirali na 480. godišnjicu, znači za dob II. Sulejmanovim pohodom, 1532. ljeta, kad su se začeli ovde masovno pojavljivati Hrvati. Neki su bili došli i prlje na ove prostore, što smo mogli čuti na nekoliko predavanj na našem putu. Ov put nije bio samo putovanje, nije bilo samo hodočašće i misija, nego je to bilo skupaspravljanje čuda novih poznanstav, prijateljstav, ali isto tako i znanja, jer smo imali predavanja različitoga karaktera, od kulinarskih do povijesnih, od vjerskih do zemljopisnih. Na ta način su mladi, ku smo si zeli sobom, simbolično pola iz Gradišća, a pola iz Hrvatske, došli do znanja ko neće nigdar zabiti.

Cilj vašega projekta je bio spajanje ljudi, institucije, društav. Jeste li zadovoljni s rezultatima?

– Da, zadovoljni smo s rezultatima. Upoznali smo nove ljude, upoznali su i oni nas prik postera, medijov. Lokalni mediji su bili stvarno svagdir uz nas, isto tako smo bili nazočni na hrvatskom radiju, a isto tako su o nami izvistile i emisije HRT-a. Snimila nas je i pečuska Hrvatska redakcija kot i redakcija ORF-a. Ovo putovanje je bilo i krik Gradišćanskih Hrvatov, ali i svih Hrvatov iz Ugarske, staroj nam domovini, da trebamo začeti djelati na dublji i ozbiljniji modeliteti, jer mi rapidno nestajemo. To je pipljivo.

Svakim danom smo sve slabiji i slabiji, i ne znam kako će ovo završiti, recimo u dođućem desetljeću, a da ne govorim o stoljeću. Mi jesmo napravili nekoliko griškov, naravno, moramo biti samokritični, ali upravo jedan od ciljev toga puta je bio da probamo ki su ti organizacijski propusti, kaj moramo biti bolji, kaj moramo drugačije koncipirati cijelo naše putovanje. Imamo dragocjena iskustva, ka ćemo svakako utkati u organizaciju drugoga putovanja, ko će biti za dvi ljeti, a potom, po našem planu, sve do 500. godišnjice svako drugo ljetu.

Sami ste rekli da se na putu događaju čudne stvari, med timi moramo spomenuti i to da na samom štartu „Po staza naših starih“ i na danu ulaska Hrvatske u Europsku Uniju, na svečevanju u Rogoznici Gradišćance je dočekao ne manje ne više, nego hrvatski heroj Ante Gotovina. Polig toga, ka su ta zvanaredna čuda ka bi Vi mogli izdvojiti i svakako spomenuti kot vrhunac u vašem putovanju?

– Shodišće prik Krbavskoga polja od 25 kilometarov s biskupom Milom Bogovićem je jedan od vrhuncev našega putovanja. Ganutljivi trenuci su nas ulovili pri predaji ličke kape u Sincu, kade smo bili sudioniki na velikoj proslavi 90. ljetnoga KUD-a Lipa. Velika lička kapa, ta naš dar je simbol tamošnjih ljudi, ali i simbol Hrvatov, hoda Hrvatov kroz povijest. Ova kapa je čekala punih 23 ljet da nam se predaje, jer upravo u septembru 1990. ljeta je trebalo biti predana Gradišćanskim Hrvatima, medjutim je to boj u Hrvatskoj prepričio. Ona je čuvana od tadašnjega predsjednika društva i, eto, simbolično je predana nam, grupi Gradišćanskih Hrvatov, a mi smo tu kapu promovirali nekolikokrat na nekoliko mjest, ovde u Gradišću. Pravo čudo je i to da smo ostvarili ovo shodišće, da fizički smo mogli izdržati, a i to nam je bilo zanimljivo da nikomur ništ se nije zgodalo. Mi smo bili zapravo u neakovoj obrambi i jako dobra čut je bila da smo znali da čuda ljudi molu za nas na svi zemlja, kade danas živimo Gradišćanci, ali i u Hrvatskoj pak još i u Bosni i Hercegovini. Lipi su bili naši posjeti i glavnom gradu Zagrebu i Požunu, imali smo tijekom putovanja fantastične, dojmjljive i jako ganutljive trenutke.

Za gradišćansku mladinu i folkloroš Medjunarodnoga folklornoga ansambla ste omogućili divni povijesni, poučni izlet, ali što ste Vi osobno dobili od ovoga simboličnoga shodišća?

– Za me je bilo bitno da se na neki način mentalno povežem s nekim strujama ke živu u hrvatskom narodu već stoljeć, ali sa strujama ke su na ovoj trasi tisuć i tisuć ljet prisutne. Mogli smo svi čutiti kako je to važna ruta Europe, što

se sve zapravo tu moglo dogoditi. Kad smo došli na te kontrolne točke, ke su se koristile već u prapovijesti, na onoj cesti ka je vodila od hladnoga Baltika na topli Jadran, jednostavno je bila ta čut neopisiva. Isto tako, kot kada dojde človik do vrha jedne planine, kad znate povijesnu pozadinu, onda znate povezati sve podatke u prostoru i vrimenu.

Napisali ste himnu „Po staza naših starih“, svi diozimatelji imaju matrice, majice i plakate s ovoga povijesnoga izleta, tako da vjerojatno je uložena velika energija za samu reklamu, a na mnogo mjesti se je čulo da ljudi nisu znali, ali kasnije su informirani za vaš pohod, zašto?

– Mi nismo marketinški stručnjaki. Ako vi djelate s velikimi stručnjaci, onda to deset puta već stoji. To je jedno, a drugo je to da je ovo bilo pilot-projekt, takovo putovanje kade bi bilo zaista teško točno isplanirati, kad ću doći i kuda, točno na koje vrime. To bi bilo jednostavno takov pritisak na nas, da to ne bi mogao izdržati nijedan normalan človik, ali smo se ipak znali nasloniti na mobitele i internet. Mogli bi je još i bolje iskoristiti, ali svakako ćemo je bolje hasnovati u budućnosti. Vjerujemo da nismo imali manje ljudi zbog toga što smo kasnili jednu uru, jer se vist jako brzo proširila u mali sredina. Ništ nij teško kad je sve poveženo i umreženo. Rekao sam i prlje, propuste smo napravili, takov je bio, što se nismo najavili HRT-u prlje poldrug ljeta da imamo ov projekt, ali to ćemo ispraviti kod drugoga putovanja. I kad budemo za dvajset ljet napravili megaputovanje, sve će tako biti, kako smo to i zasanjali.

Gradišćanski Hrvati znaju se tužiti da je ne poznaju dovoljno Hrvati u staroj domovini. Je li sad, nakon glasnoga i jasnoga promoviranja Gradišćanskih Hrvatov iz Ugarske na neki način ispravljen ov nedostatak u njevom informacijskom kanalu?

– Nije ispravljen. Na tom treba puno djelati, jer krivo je već tumačeno sve prije 50 ljet. Pol stoljeća s jednim putovanjem se ne more ispraviti, ali ljudi ki su nas sreli, oni su dobili dobre informacije, a oni će to i širiti. Mi ćemo biti medijski sigurno bolje poprađeni na drugom našem putovanju, i to je jedan dugotrajan proces, koji svakako treba nastaviti!

„Po staza naših starih“ – U čast 480. obljetnice doseljenja Gradišćanskih Hrvatov

Proputovano pet držav 3000 kilometarova i posjećeno više od 90 mjesta čez 14 dana

„Ova povorka je simbolična, jer predstavlja jedinstvo Hrvata u vremenu i prostoru, što smo htjeli pokazati i sa svehrvatskim kolom na kraju svakog dana. Pokušaj da se čuje stara rič naših pradiđova je isto simbol štovanja starine, tradicije, ka ne mora biti najzadovanje i sridnjevjekovna, nego ka izvire iz života i jedini je pravi zviranjak, kojemu se uvijek vridi vratiti i iz njega snagu crpiti. Željimo povezati ljude, kraje, institucije, društva. Prvenstveno ljude, jer će ljudske veze biti zalog da će veza opstati, da će se jezik hasnovati i čuvati. Išćemo si pute, načine, odgovore. To je jedno od svrha zašto smo krenuli na put.“

Dvoja ili poldrug ljeta ljubomorno i sigurno čuvani nevjerojatni plan 1. julija, u pondiljak, u zori je stupio pred realizaciju, kad su se pedeset ljudi, Gradišćanski Hrvati i hrvatski folkloriši skupa otpravili na daleki, ali i teški put iz Koljnofa. Misija je njeva bila da čez 14 dana obajdu isti put na kom su u Gradišće dospili naši pradiđi i pramajke pred 480-imi ljeti. Put „Po staza naših starih“ od kih tri jezero kilometarova sa blizu sto gradova i mjesta, s nastupi, spravišći, feštami, predavanji, povorkami vjerojatno je pred nesvakidašnje zadaće postavio najprlje fizički, potom pak i duševno sve diozimatelje. Uza to dvotajedni hod i prezentiranje još postojeće gradišćanske grane u ovoj regiji, s lipimi nepozabljivimi doživljaji, iskustvi, prijateljstvi i ljubavi darovao putnike. Jedno je sigurno da ove dane svi živu iz spominkova i teško bi našli med putniki ijednoga ki se veljek ne bi javio za spodobno putovanje za dvi ljeti. Na početku i kraju povijesnoga putovanja bila je i vaša novinarika, a dogodjaje u medjuvrimeu ćemo dočarati našim štiteljem pomoću izjave peljača projekta dr. Franje Pajrića.

U zalasku sunca na divnoj morskoj obali Rogoznice čekamo sa židanskim načelnikom Štefanom Krizmanićem, i s njegovimi prijateljli dolazak naših putnikova ki su se iz doma ganuli ta dan, tj. 1. julija, u pondiljak. Mine pol ure dokle zagledamo koljnofskoga načelnika, gizdavoga konjanika Franju Grubića kako jaše na svojem konju Lady i za njim idu još prazna kola s Janošom Pajrićem. Dajmo reći, u blagom kontrastu marširaju Gradišćanci uz morje. Lipo je ovo spravišće, veselimo se jedan drugomu na koncu dana, misleći na veliku hvalu, što su srićno zašli do prve štacije, od doma kih 600 kilometarova. Kliski uskoci, Sinjski alkari, Kaštelanske mažoretki-

nje, Šibenska straža koraca pred našimi u povorki ki su specijalni gosti svečanoga mimohoda. Daleko se zdigne glas tambure i jačke, budite sigurni, i srce nam tukeću jače. Lipo je biti Gradišćancem na tom atraktivnom mjestu, kade kasnije postaje konj Lady prava turistička atrakcija s milovanjem i lipimi riči. Pred hotelom Marina Frapa uz hrvatsku zastavu svečano se navliče i zastava Europske Unije, a potom na velikoj pozornici prezentira se hrvatski kandelaber, hrvatska jačka iz dalekoga kraja i svehrvatsko kolo od 15 minutova, u pripremi oduševljenoga koreografa Nenada Breke. U publiku sidi i Ante Gotovina sa svojom hižnom družicom, većsto ljudi upućuje burni aplauz u njegov pozdrav.

Za svečanim programom strpljivo prima opsadu obožavateljev i milijun želja za skupnim fotografiranjem. Pravoda danas i u našem albumu leži jedna od tih časnih slika. Prvi dan mine našim putnikom s malom nesrićom u jednom kombiju, a drugi dan je pozove Sinac, kade su Gradišćanci otvorili trg prijatelja i prikzeli vidni dar, ličku kapu od svojih doaćinova kot znak povijesnoga jedinstva svih Hrvatova na ovoj zemaljskoj kugli. U Crikvi hrvatskih mućenikova na Udbini treći dan Mile Bogović, gospičko-senjski biškup je blagoslovio u okviru svete maše putnike. Potom je kroz Krbavsko polje pišaćio s Gradišćanci u čast Krbavske bitke, u kojoj je 9. septembra 1493. ljeta čez nekoliko ur palo već od deset jezer hrvatskih braniteljev. U Otočcu za srdaćnim prijemom u pratnji folklornih društava iz okolišnih mjesta, predstavili su se i Gradišćanci. Prik Brinja jur na negdašnjem Frankopanskom području došli su četvrti dan do Modruša i Ogulina, kade su bili naši smješćeni u svećani program Ogulinskih ljetnih igara. Bilo je presenećujuće kako je tamošnji pjesnik spomenuo gradišćanskoga velikana u pjesmi i znanosti, Mate Meršića Miloradića, i kako je recitirao pjesmu koljnofskoga pjesnika Mate Šinkovića. Peti dan prik Karlovca, Dubovca, Jastrebarskoga, ne spomenjući još bezbroj malih naselja, kade se je stalo i družilo, putni cilj je bio malo naselje Rude, polag Samobora. Otud je peljao put do

Buševca, u selo s kojim se sudjeluje Koljnof više od 36 ljet, prijatelji i poznanici s velikim veseljem su se grlili i kuševali. Prik Save se je putovalo na skelu i zatim je slijedio dolazak u hrvatsku metropolu, kade su imali folklorišti nastup na Jelačićevom trgu. Još jedno koljnofsko prijateljsko selo Gračani, pak Markuševac, kade su se naši mladi sastali s gradišćanskimi i domaćimi tamburaši u velikom druženju ter još i svirači iz Amerike. Prva nedilja na putu je posvećena sa svetom mašom u Mariji Bistrici, primljeni su putnici u Vidovcu, a isto tako i u varaždinskom dvorcu. U Čakovcu Zrinska garda je marširala pred gradišćanskom kolonom. Tamošnji sve-

U Kemlji

čani prijem skoro su svi s velikim priznanjem dičili. Iz toga grada po staza dalje koracajući zadnja hrvatska postaja je bila Mursko Središće, potom pak ulazak u Sloveniju. Prik Lendave jur na domaćem terenu Kermend, Sambotel, Narda, Gornji Četar i na kraju Petrovo Selo s aplauzi, čestitkama, ganutljivim dočekom je pozdravio izletnike, trudne od dugoga puta, ali s radošću. Ne moremo negirati, i sa suzami u oči. Drugi dan s ručenjem u Pinkovcu, slijedila je Nova Gora, Stinjaki, Vincjet, a o Vlaji je držao predavanje dr. Robert Hajszan, predsjednik Panonskoga instituta. U Kisegu je putujućim veseljakom salutirao sam Nikola Jurišić (pri kiseškoj opsadi ovu ulogu odigrava Šandor Petković, tako je bilo i ovput) i njegovi ljudi, a nije izostavljen iz plana ni posjet prisičkom kršćanskom muzeju Hrvatov ter Hrvatskomu Židanu. Zatim je bilo na redu sridnje Gradišće, od Mjenova, Fileža, Velikoga i Maloga Borištova. Sopron, Umok, Vedešin, Poljanci sa četrnaest sel, teško je sve i nabrojiti, samo su dvojica sela falila u posjetu: Kalištrof i Bajngrob. U Uzlopu, kako je rekao dr. Franjo Pajrić, bilo je upitno kako će biti primljeni, ali mnoštvo ljudi je vandošlo pred crikvu i krasan je bio prijem i sa strane njevih tamburašev. Na Hati je spomenuto da je ova povorka povijesna, jer prvi je to organizirani hod u gradišćanskoj povijesti, u reprizi onoga iz 16. stoljeća. Požun je bio drugi glavni grad koji je pohodjen, u centru grada se je odvijao kultur-

ni program, a logistika Hrvatskoga Jandrofa još i dandanas je na velikom glasu. Zadnji, 14. dan u Čunovu su čekali gradišćansku povorku gajdaši uz lipu jačku i stare tekste, a u Bizonji za ganutljivimi riči načelnika Roberta Kammerhofera i kulturne točke, bizonjski poglavar je pozvao ekipu na objed. Iz Staroga Grada otpodne je dospila u Kemlju povorka. Uz glavnu cestu jur iz daleka se je vidilo plat-

no sa šahovnicom i kemljanskim grbom, s hrvatskim pozdravom: „Dobro došli u Kemlji“. Zahvaljujući znanju Franje Nemeta još je bilo udarnije pozdravljenje gostov na glagoljici. S konji, kola, kozami, narodnimi nošnjami se je marširalo na kemljanski ulica do Hrvatskoga kluba toga otpodneva svečane nedilje. Onde su ponukani došljaki po starom običaju s kruhom i soli. Na grobu Mate Meršića Miloradića skupa se je odjačila himna Gradišćanskih Hrvatov. Mnoštvo ljudi se je pomolilo, a dr. Franjo Pajrić na tom svetom mjestu je prosio sve Kemljance da neka si ne daju izgubiti materinsku rič u ovom lipom naselju. Na športskom igrališću je nastavljen program, zadnji put je svečano izvedena himna *Po staza naših starih*, otplesano svehrvatsko kolo. Dio putnikov se je opraštalo ne samo od Kemlje nego i od tovarušev, a drugi dio je ostao još tajedan dan skupa u Koljnofu na Tamburaškom i plesnom taboru. Daj Bog zdravlja i sriće, pak za dvi ljeti ponovo krene gradišćanska kolona, onda jur iz Bosne i Hercegovine.

-Tiho-

Ante Gotovina s Gradišćanci u Rogoznici

O putovanju povidaju diozimatelji

Franjo Grubić, načelnik Koljnofa: – Od Rogoznice do Hrvatskoga Jandrofa i Kemlje spoznali smo se s novimi ljudi, a mi pak širili jedinstvo hrvatskoga naroda i svitu na ov način povidali da nas još ima, da smo još svenek živi, da smo si sačuvali jezik skoro krez pet stoljeća dugo. Oni ki su nas primili u staroj domovini, svi su se čudili, kako smo se znali obdržati, kako smo sačuvali svoje i davali su nam čestitke ter rekli da nas čekaju i na putovanju za 500. godišnjicu doseljenja Gradišćanskih Hrvatov. Kad bi nek jedan momenat mogao reći od najvećih doživljajev, onda bi se spomenuo na to, kad sam sa svojim konjem zastao uz spomenik bana Jelačića, u centru Zagreba. Onu čut, onu moć ne bi znao opisati. I još jedno, kad smo u Koljnof došli, ovoliko ljudi nas još nigdar nije čekalo s ljubavi i s veseljem. Ljudi su pljeskali za program, to je bilo za mene, kot kad bi bio u raj došao. Cijelo putovanje je bilo naporno ne samo za nas. Moji konji su u velikom poštenju doma. Držanje konjev to je za mene ljubav i hobi. Kad u štali dojde neki komarac, to ja veljek znam, a sad bilo je tako da smo konje morali uz prikolicu vezano ostaviti. Bilo je tako da su bili s magarci, godina je grot padala, a ti su bili blatni. Meni je skoro srce puknulo. Ali hvala

Bogu uspjeli smo svi zdravi ostati. Malo mi je Lady sfalio, kih dvajset kili sigurno je izgubio, ali to znači da je bio na dobrom mjestu, kad smo krenuli. Sad je kot neki dobri športski konj, tako izgleda van. Cijelo vrime sam imao sa sobom sablju od staroga vrimena, posudili smo ju od šopronskoga muzeja. To je bila jedna simbolika, da sam ja peljao našu karavanu, jer naši preci nisu samo bižali pred Turki, nego su i branili grade, mjesta i novu domovinu. U šopronskom arhivu se najđu službeni napisi iz 1538. ljeta, da su i vitezi Grubići branili ov grad protiv Turkov. Za ovim projektom teško se je vratiti u svakidašnjicu, moramo se još aklimatizirati. Glava mi je puna sa svim, puno doživljajev imam, u mašini su slike, ja se ne bi mogao iz toga vući van. Ako bude zdravlje služilo, sigurno ću i za dvi ljeti med putnike stupiti.

Silvana Pajrić i Dora Grubić, koljnofske tamburašice

Silvana: – Meni se je cijelo putovanje jako vidilo, a najbolje oto da smo cijelo vrime bili s Hrvati i suprot toga da je bilo naporno, lipo smo se družili. Svaki dan smo imali puno nastupov, mnogokrat smo pjevali našu programsku pjesmu „Po staza naših starih“. Najveć ljudi je bilo u Koljnofu na našem dočeku, jako nam je bilo drago da su nas doma u tako velikom broju čekali. Ja mislim ako je netko znao

za ovo, pogledao je naš program i radovao se je da se netko bavi tim da se očuva jezik i tradicije. Jako volim Hrvatsku, najradje bi bila tamo ostala, ali naravno kad smo došli doma, veseli smo se i mi. Svakako je bila velika čast

da smo završili projekt, jer pomisliti na to da prije nekoliko sto ljet ljudi su došli i do Kemlje i Slovačke ter su se uselili u ova sela i da još i danas živu tamo Hrvati, to je zapravo nevjerojatno. Danas je sve manje i manje Hrvatov i mislim da smo u zadnjem trenutku ulovili povijest. Ufam se da za dvi ljeti opet ću moći poiti.

Dora: – Silvana je već sve rekla, međjutim, i ja moram reći da se i meni jako vidilo sve. Družili smo se s našimi prijateljima iz Zagreba, nje smo već upoznali prije putovanja i proveli smo skupa petnaest dani. Znači, morali smo nonstop govoriti hrvatski, to mi se opet jako vidilo. I suze su izašle pravoda na putu, ali samo zbog umora. Svaki dan je bila fešta, a cijeli dan nastupi, svaki je bio trudan. Kad sam već bila jako umorna, čutila sam da bi jako rado bila doma, ali samo na jedan dan, a zatim bi opet išla, opet bi krenula na put.

Marija Kralj, predsjednica Hrvatske samouprave Čeprega: – Ja sam se jako dobro čutila na ovom putu, očekivala sam kot zreljia žena da ću se malo pomladiti i ako su naši ljudi 500 ljet putovali, ja sam najmanje 50 ljet išla u vrime najzad. Kad sam prvi put čula od Franje Pajrića za ov projekt u Sopronu, na programu Lijepom našom, onda sam rekla: *Bože, ovako sam srična žena?* Pred petstovimi ljeti nisam živila kad su putovali naši stari, za petsto gvišno neću, pak sam mu rekla, ako me zame sa sobom, ja sam onde. Mene ništ nije zanimalo, gdo će poiti još s njim, ja sam kanila med putniki biti. Na putu nisam šperala vrućinu, nisam šperala muke. Letila mi je duša... Čudaputi sam mislila da putujem umjesto staristarjih, aš oni nisu nigdar bili ovde, još su nam jezik ostavili i ovu hrvatsku svist. Po staza sam tri važne štacije imala: presenećenje mi je bilo na Udbini susret s biskupom, onda u Mariji Bistrici, a treći put u Kemlji. Najvekši dar mi je s ovoga putovanja duševni mir. Za manom su teška ljeta, ali sam si našla ta put na kom kanim dalje. Još uvijek mi je ruksak na hrptu, tako idem na djelo. Svi mi se smiju, ča se je s ovom ženskom stalo. Nigdar me vidili nisu u športskom izdanju. U sanja još vik putujem, jačim s mladimi, živci mi djeladu. Još svenek nisam završila putovanje...

Zabilježila: -Tiho-

Prvi dan iz dnevnika Marije Kralj
„Va ime Božje“

1. 7. 2013., pandiljak
U 8.30 sidim kod grba Čeprega i čekam moje. Sunce lipo sviti, žitak se je začel, a ja nestrpljivo gledam put u majici s napisom. Po staza naših starih je na meni. Čera sam dala hvalu Bogu, prosila sam kod kapele Blažene Dvice Marije da nas očuva, pomaže na putu. Svi, ki ste ostali ovde, va duši putujete s nami. Vidim je... Skoro kot na Kananskom veselju. U šest kombijev se vozi okolo 35 pešonov, a ja imam nek 30 žemalj. Našim se je račilo.

18.10: Još smo daleko od cilja, a u sedmi je fešta. Pišti Krizmanić i Timea nas čekaju u Rogoznici. Putujem s Markom i Karmelom, čuda se pominamo. Pred Šibenikom na putu do Primoštena auto nam trza. Marko je prestrašen da je kardanu kraj. Feri (tata) skoči va kombi i voze se dalje. Prez riči smo. Karmela se boji, da će kotač spas van. Nenad je naprikel kombi s tim da neka mi dalje idemo. Siromah, kasnije je imal defekt u autu, a on sam. Nošnjia mi je ostala u kombiju.

Rogoznica: Hotel Marina Frapa. Konji su jur onde. Friško se složu kola, ka su bila s nami na prikolicu cijeli put. Mala je s manom u sobi, ali bočkore si ne najde pak se plače. – Tata će se srditi... – kaže. – Glej mu u oči, ja ću stati preda te – joj velim. Nosi mala svoj križ... U Rogoznici je naglašena velika fešta zbog ulaska Hrvatske u Europsku Uniju. Drugi dan ujutro, kad smo doručkovali, Fanni je zaviknula: – Glejte, mi smo ovde na plakati! Ja sam veljek kanila strgnuti zapikane plakate, ali Franjo nam je donesal gonz nove. Kipic se je va juni-ji načinil Koljnofi. Na sredini plakate čuč Mare, a siromah Ante Gotovina, na slici, je pod nami.

Ante Gotovina

Mi od ovoga najpr ništ nismo znali, ali navečer na fešti smo čuli da je i Ante Gotovina ovde sa ženom. Od te minute kad sam ga zagledala, ni mi dalo mira da ga ne pozdravljam nekako. Daleko sam bila od njega i točno nisam znala kade sidi. Pokidob nošnjia mi je u nekom kombiju putovala, ja sam bila fraj ov večer, pak mi je dodiljena kamera za snimanje. Na sredini placa sam se obračala, i cijelo vrime sam iskala kade nek sidit more naš heroj, ali našla ga nisam. Niti s pogledom. Pišti Krizmanić me je prosil da bi se rado slikal s Gotovinom, pristala sam, ali nisam znala kade sidi. – Kod toga stola, kade si ti cijeli večer stala, za tvojim hrptom. Ča ga nisi vidila?! – pitam me Pišti. – Bože dragi, sam si mislila, no jedan Ante Gotovina, onda on čudaputi program ni vidil zbog mene! Ništ zato, pretečem ja k stolu, predstavim se kot Gradišćanka, i prosim ga za jednu sliku. Vrijeda i Pišti tamo zajde, slike su napravne. Pozovemo ga u Hrvatski Židan, a on obećuje da će nam kljetu doiti. Jako je frajljig bio, a recite mi da nisam srična!